

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra české literatury

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Podkrkonoší v prózách Karla Václava Raise a Josefa Šíra

Podkrkonoší in proses of Karel Václav Rais and Josef Šír

Johana Pospíšilová

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Věra Brožová, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: ČJ-SPPG

Rok odevzdání: 2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Podkrkonoší v prózách Karla Václava Raise a Josefa Šíra vypracovala pod vedením vedoucí práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

.....

13.7.2018

Touto cestou bych chtěla poděkovat PhDr. Věře Brožové, Ph.D. za cenné rady, připomínky a trpělivost s vedením mé práce.

Anotace:

Bakalářská práce se snaží zachytit region Podkrkonoší tak, jak ho ve svých povídkách zobrazili Karel Václav Rais a Josef Šír. Jejím cílem je všimnout si postupů obou autorů, jakým se je snaží umělecky ztvárnit a zároveň postihnout podobnosti a odlišnosti v jejich vnímání tohoto specifického kraje. Pomáhá nám k tomu přihlídnutí k biografii obou autorů, k historickému kontextu jejich literární tvorby a odkrývání samotných motivů pomocí analýzy, to vše částečně podpořeno sekundární odbornou literaturou.

Klíčová slova:

Region Podkrkonoší, Josef Šír, Karel Václav Rais, realismus, literární postava, přírodní prostor.

Annotation:

This bachelor's thesis is trying to intercept region of Podkrkonoší as it was portrayed by Karel Václav Rais and Josef Šír in their tales. It's goal is to observe process of both authors as they are trying artistically perform Podkrkonoší and at the same time catch similarities and dissimilarities in their perception of this specific region, with help of their biographies, historical context of authors's literary work and uncovering of their motives by analysis this all supported by specialised literature.

Keywords:

Region Podkrkonoší, Josef Šír, Karel Václav Rais, realism, literary character, natural spaces.

Obsah

1	Úvod.....	7
2	Karel Václav Rais.....	8
3	Josef Šír.....	14
4	Dobový kontext tvorby obou autorů	18
5	Region Podkrkonoší	20
6	Horské kořeny K.V.Raise – charakteristika souboru	22
6.1	Přírodní zvláštnosti kraje	22
6.2	Hlavní postavy: Sejkora, Joza, farář	23
6.3	Funkce vedlejších postav	28
6.4	Postavy formované krajem	30
7	Horské prameny Josefa Šíra – charakteristika souboru	34
7.1	Kraj a zobrazení jeho přírody	34
7.2	Postavy na pozadí kraje	38
7.2.1	Povídky.....	38
7.2.2	Črty.....	45
8	Závěr.....	48
	Seznam použité literatury	50

1 Úvod

Práce se pokusí zachytit specifika regionu Podkrkonoší tak, jak se objevují v literární tvorbě spisovatelů Josefa Šíra a Karla Václava Raise. Zvolili jsme k tomu postup porovnání dvou souborů povídek – Horské prameny od Josefa Šíra a Horské kořeny od Karla Václava Raise, v nichž jsme se zaměřili na oblast Podkrkonoší, jež byla vnímána jako zcela specifický a chudý kraj.

Tomuto záměru posloužila nejen určitá paralela jejich povídkových souborů, jež je podtržena i téměř stejnými názvy, ale zejména skutečnost, že oba autoři jsou podkrkonošští rodáci a největší část svého života (Josef Šír celý život) prožili právě v tomto chudém horském kraji a že jejich osudy jsou v mnohém podobné. Oba pocházeli z rodin, které si přivydělávaly tkalcováním. Oba autoři rovněž vystudovali učitelský ústav v Jičíně, kde se seznámili a následně udržovali přátelskou korespondenci. Poté byl život obou autorů naplněn učitelskou činností v různých obcích v Podkrkonoší. Spisovatelé se setkávali s místními lidmi a seznamovali se s jejich osudy, chudobou, tvrdou prací, každodenním bojem se zdejší tvrdým krajem a právě v nich nacházeli inspiraci pro své povídky. Josef Šír však pocházel z chudších podmínek než Rais, měl početnější rodinu, proto se musel mnohem více věnovat jejímu zaopatření než literární tvorbě. Šír zůstal v Podkrkonoší celý život, zatímco Rais se poté odstěhoval do Prahy, kde dále tvořil, ale inspiraci mu byly i nadále vzpomínky na život na Hlinecku. Kromě toho se v Praze setkával s dalšími spisovateli a inspirativními lidmi.

Odlišnosti v životních osudech obou autorů se promítají i do odlišností jejich literárního díla. A právě tyto odlišnosti a rozdílné pohledy na Podkrkonoší, zachycení různých hodnot, které vyznávali jeho obyvatelé, a různých postupů používaných k jejich zobrazení budou středem naší pozornosti. Všimát si budeme i jednotlivých postav z povídek a pokusíme se zjistit, zda mezi nimi existuje podobnost, či nikoliv a zda jde o typické představitele podkrkonošského obyvatelstva. K. V. Rais se ve své tvorbě orientuje na postavy, jež lze považovat za nositele etických hodnot, za lidi, kteří mají blízko k tradici a jsou nábožensky založení. U Josefa Šíra najdeme zobrazení postav působících více lidsky, chybujeících, které správné hodnoty teprve hledají a musí k nim nějakým způsobem dospět. Tento umělecký záměr ho vede k takovým postupům, které odpovídají znakům populární četby.

2 Karel Václav Rais

Karel Václav Rais se narodil v Bělohradě 4. ledna v roce 1859. Dům zde koupil již jeho děd Antonín pro syna Václava a jeho ženu Kateřinu Erlebachovou, kteří zde měli menší hospodářství¹. Raisův otec byl chalupník, tkadlec a obchodník, později také bělohradský obecní radní a matka si k domácím pracím občas přivydělávala předením. První dvě děti manželům zemřely, až Karel zůstal naživu. Po něm přišli na svět ještě synové Antonín a Jindřich.²

První školní léta Karel strávil v místní farní škole bělohradské. Jelikož byl fyzicky slabší, nedělal těžší hospodářskou práci, ale chodil pást husy. Do první třídy začal chodit v sedmi letech v roce 1866/67.³

Škola byla trojtřídní. V prvních dvou třídách byli mladí páni učitelé, jinak se jim říkalo také podučitelé nebo pomocní učitelé a ve třetí třídě byl starý pan učitel Lopatář, jenž ve škole také bydlel.⁴

Rais docházel do bělohradské školy do svých dvanácti roků. Věděl však, že pokud bude chtít jít studovat dále, bude muset odejít na rok na „handl“ do Němec, což tehdy bylo zvykem.⁵

Otec se strýčkem mu domluvili místo na výměnu ve Vrchlabí. Rais měl strach a obával se nové školy, lidí a nových míst. Poslední měsíc mu bylo velmi teskno. Rodiče měli také starost a přepadával je smutek, bylo to totiž jejich první dítě, které vypravovali z domova.⁶

„A přišel den poslední – hodiny loučení. Zašel jsem do sousedstva, loučil jsem se s kamarády, žehnal jsem se s našimi poli, se zahradou, s kravami v chlévě. Toho posledního večera mi otec pravil: Tuhle jsem ti napsal lísteček, dobře si ho schovej a časem si ho přečti, abys nezapomněl, co jsem ti říkával! ⁸ Vzal jsem lístek, začal jsem číst, ale hned se mi oči zalily. Byly na něm napsány rady a napomenutí, jak je jen tatínek uměl dávat. Měl jsem už také svou tobolku, v ní asi 1 zlatý, 20 krejcarů, jež jsem si uskládal od rodičů i od známých do Němec, do ní jsem si též schoval otcův lístek.“⁷

---

¹ BÍLEK, Karol. *Literární pozůstalost – K. V. Rais*. Praha: Památník národního písmenictví, 1976, s. 3.

² HLADKÝ, Martin. *Karel Václav Rais a Hlinecko*. Hradec Králové: Balustráda, 2009, s. 14. ISBN 978-80-87172-04-9.

³ Tamtéž.

⁴ RAIS Karel Václav. *Ze vzpomínek I*. Praha: Česká grafická unie, 1922, s. 217.

⁵ RAIS, Karel Václav. *Ze vzpomínek II*. Praha: Česká grafická unie, 1922, s. 7.

⁶ Tamtéž, s. 11.

⁷ Tamtéž, s. 14.

Rais měl do nové školy nastoupit v říjnu, ale odstěhoval se již v půli předcházejícího měsíce, aby se usadil a pochytil trochu němčiny.

Ve Vrchlabí bylo tenkrát mnoho českých dělníků. Rais si za nimi chodil povídat, aby se necítil tak osamělý, jelikož německy pořádně neuměl. Zkušenosti zdejšího prostředí využil v knize *O ztraceném ševci*.⁸

V září 1870 studoval tři roky v jičínské městské reálce a poté v letech 1873–77 v učitelském ústavu v Jičíně.⁹

*„Začalo pravidelné vyučování. Vstávali jsme asi o sedmé a před třemi čtvrtěmi na osmou chvátali jsme do školy, kdež jsme pobývali do dvanácti, odpoledne od dvou do čtyř. Po odpoledním návratu, posilnivše se každý svým hrnečkem kávy, chopili jsme se knih, usedli tam u stolu, ten na kufř, ale se soumrakem jsme se rozbíhali obyčejně na podloubí.”*¹⁰

Měl tam již také přítele Bohdana Mečíře, který pocházel z Nové Vsi v Bělohradu a ten si již odbyl čtvrtou třídu a pobýval v rodině Kabelákových. Rais bydlel na privatě u paní Lhotové ještě se čtyřmi dalšími studenty. Jedním z nich byl její syn Vilém a další nevlastní syn Josef Lhota. Rais dostal pěkný, čistý a světlý pokoj a bydlel zde na půl stravy, což tehdy znamenalo kávu ráno a celý oběd.¹¹

Paní Lhotová byla postarší rozvedená paní, což v tu dobu ještě nebylo zvykem. Byla vzdělaná a uměla dobře francouzsky. Vzala si za manžela vdovce Lhotu a bydlela s ním na statku a vyprávěla Raisovi, že jí tam bylo velice nedobře. Rozvedla se a děti připadly jí.

O domácnost se starala její mladší nevlastní sestra Kuhaňová, vdova, které paní Lhotová říkala Fany.¹²

K.V. Rais byl premiantem v jičínském učitelském ústavu a tam si ho také všiml ředitel Ferdinand Macháček a ještě před maturitou mu nabídl místo na Vysočině, konkrétně v Trhové Kamenici, kde byl ředitelem jeho bratr Václav Macháček, který neměl dostatek učitelů. Rais však z této nabídky nebyl vůbec nadšený. Počítal s tím, že po studiích bude učit někde blízko domova, aby mohl navštěvovat rodiče, a místo toho mu přišla nabídka

---

⁸ RAIS, Karel Václav. *Ze vzpomínek II*. Praha: Česká grafická unie, 1922, s. 26.

⁹ HLADKÝ, Martin. *Karel Václav Rais a Hlinecko*. Hradec Králové: Balustráda, 2009, s. 17. ISBN 978-80-87172-04-9.

¹⁰ RAIS, Karel Václav. *Ze vzpomínek II*. Praha: Česká grafická unie, 1922, s. 77.

¹¹ Tamtéž, s. 68.

¹² Tamtéž, s. 63.

někam do vzdáleného města. Z úcty k panu řediteli a ze strachu ze msty na bratrovi, který zrovna nastoupil do jičínského ústavu, nabídku nakonec přijal.¹³

Počátkem roku 1877 se Rais stěhoval z rodného Bělohradu do Trhové Kamenice, bylo mu tehdy necelých devatenáct let. Zdejší kraj na něj dolehl velmi těžce a dýchl na něj pocitem smutku. Seznamoval se se zdejšími lidmi a jejich každodenním bojem o živobytí. Podmínky pro život zde byly mnohem horší než na Jičínsku. Krajem vládla chudoba. Zapsal se zde do vzpomínek lidí nejen jako horlivý učitel, ale i jako osvětový pracovník. I když někdy nenašel u svých kolegů a nadřízených pochopení, sbližoval se s místními lidmi a poznával jejich trpké živobytí. Brzy se sžil se svým posláním vlasteneckého učitele v malém městečku.¹⁴ Měl zde přidělený byt, jehož stěny však byly tenké a Raisovi v zimě mrzla v umyvadle voda, což mohlo zavinit počátek jeho onemocnění revmatismem. Poté se odstěhoval do lepšího bytu naproti kostelu. Škola byla malá, měla jen čtyři třídy a dívčí pobočku při čtvrté třídě. Raisovi byla přidělena čtvrtá třída s 65 děvčaty od dvanácti do čtrnácti let.¹⁵

Rais na škole v Trhové Kamenici pořádal také besídky a akademie a výtěžek ze vstupného věnoval na podporu chudých studentů a na pomůcky do školy a nákup knih do školní knihovny. S místní inteligencí založil spolek Neruda, který pořádal divadla, populární přednášky a společenské plesy.

Tento kraj se mu později také stal silným inspiračním zdrojem pro jeho další tvorbu a právě zde začal také literárně tvořit.

Karel Václav Rais jako učitel v počátcích své tvorby myslel především na mládež. Vymýšlel i verše pro nejmenší, např. drobné básničky, říkadla a koledy (zahrnuté do sbírek *Dárek maličkým, Když slunéčko svítí, Třešně, Pod modrým nebem, Veselý svět*).¹⁶

V roce 1879 vykonal v Českých Budějovicích zkoušky učitelské způsobilosti pro obecné školy a poté v roce 1883 v Kutné Hoře pro vyučování češtiny, dějepisu a zeměpisu na

---

¹³ HLADKÝ, Martin. *Karel Václav Rais a Hlinecko*. Hradec Králové: Balustráda, 2009, s. 20. ISBN 978-80-87172-04-9.

¹⁴ BRABEC, Jiří a kol. *Dějiny české literatury III*. Praha: UČL ČSAV, 1961.

¹⁵ HLADKÝ, Martin. *Karel Václav Rais a Hlinecko*. Hradec Králové: Balustráda, 2009, s. 24. ISBN 978-80-87172-04-9.

¹⁶ FRIČ, Jan. *K. V. Rais*. Praha: F. Topič, 1922, s. 2.

měšťanských školách. Rozšířil si také v roce 1886 v Jičíně aprobaci o němčinu.¹⁷ Pracoval rovněž v různých spolcích, přednášel a přispíval do regionálních novin.¹⁸

Ve volných chvílích se věnoval pochůzkám po okolí se svou kolegyní a později i první láskou Karlou Burešovou, která přišla do Trhové Kamenice rok před Raisem v roce 1876 a vyučovala 1. třídu. Byla o rok starší než Rais a bydlela doma s otcem, který byl již v penzi.

Raisova první láska bohužel neměla šťastný konec, jelikož Karla onemocněla a později zemřela na tuberkulózu v roce 1881 ve svých dvacetitřech letech. Tato tragická událost ho přiměla odstěhovat se zpět na Hlinecko, aby snadněji zapomněl.¹⁹

Rais odjel na Hlinecko a v Trhové Kamenici navštěvoval Karlin hrob spolu s kolegyní z kamenické školy Marií Hroznou. Nakonec v ní našel blízkého člověka a spřízněnou duši. Po jeho přeložení převzala jeho třídu.

Rais byl jmenován na místo učitele v hlinecké škole obecné a vyučoval ve třetích třídách.

Po ročním působení se v Pardubicích oženil s Marií Hroznou a narodily se jim dcery Marie a Doubravka.²⁰

Když se Rais přistěhoval na Hlinecko, jeho zájem se rozšířil o realistickou prózu pro dospělé. Zaměřoval se na povídkářskou realistickou tvorbu ze života prostých venkovských a maloměstských lidí. Nezanechal však ani tvorby pro děti, publikoval dále recenze, články, životopisy i satirické verše.

Jádrem Raisovy tvorby se však stala realistická próza z okolí Hlinecka na Českomoravské vysočině a Podkrkonoší, kde těžil ze zkušeností svého působení a kde mohl poznat a také popsat povahu a zvyky místních lidí. Prvotní dílo, které se zrodilo z tohoto zájmu, byla črta. *Z vlasářských pamětí*, která byla otištěna v *Národních listech* v roce 1885.

Po čase se prohloubilo Raisovo onemocnění revmatismem, kterým trpěl od mládí, a byl dlouho upoután na lůžko. Na Hlinecku pokračoval ve spisovatelských aktivitách. Chtěl však odjet do Prahy a žádosti o přeložení mu bylo vyhověno v roce 1887, kdy byl jmenován učitelem obecné školy v Podolí pod Vyšehradem, které ještě nebylo součástí

---

¹⁷ BÍLEK, Karol. *Literární pozůstalost – K. V. Rais*. Praha: Památník národního písmenictví, 1976, s. 3.

¹⁸ Tamtéž, s. 4.

¹⁹ PRCHAL, Zdeněk, Martin HLADKÝ a Hana FRIEDRICHOVÁ. *Život a dílo Karla Václava Raise*. 1. vyd. Lázně Bělohrad: Městské kulturní středisko, 2006, s. 7. ISBN 80-239-7925-6.

²⁰ Tamtéž, s. 28.

dnešní Prahy. Vyučoval zde však jen dva roky a byl přeložen na chlapeckou měšťanskou školu na Žižkově, kde působil dalších deset let.

Poté napsal své první prózy, do kterých se promítly jeho zkušenosti z Podkrkonoší a vytvořily soubor *Výminkáři*. Příběhy jsou vyprávěny také v první osobě a autor se sám zapojuje do děje v povídkách *V boudě* nebo *Matka a děti*. Poté přistoupil k jednotlivým obrázkům o zvláštních podivných i obdivuhodných lidech, s jejichž podobnými typy se pravděpodobně i setkával, např. *Pro číslo, Špáta*. Následně přešel k povídkám, kde hlavním motivem je zjištění a touha po majetku, která rozvrací vztahy rodinné, včetně vztahů mezi rodiči a dětmi a vede k rozbití manželství (*Horské kořeny, Lopota*). Už ve *Výminkářích* obohatil realistickou prózu o východočeské dialektismy a přiblížil dialogy svých próz hovorové řeči, čímž podtrhl její aktuálnost a věrohodnost. Vrcholem jeho kritického pohledu na proměňující se venkov v místo ziskuchtivých a pokryteckých obyvatel je román *Kalibův zločin*.²¹ Příznačné jsou tu dva motivy, a to násilná smrt a postava měkkého a slabého dobráka, který jen těžce vzdoruje svému bezohlednému, egocentrickému a ziskuchtivému okolí. Motiv vraždy zde má funkci mravně provokativní, má být vyústěním a dopadem těchto zkažených poměrů.²²

Mezi Raisovy idylické romány s pozitivním nádechem patří *Pantáta Bezoušek* nebo *Zapadlí vlastenci*. Román *pantáta Bezoušek* však podléhá dobovému vyzdvihování venkova a jeho morálních hodnot ve srovnání s moderní městskou civilizací.²³ *Zapadlí vlastenci* pojednávají o mladém učiteli v podkrkonošské vesnici 40. let 20. století. Ukazují nám, že i sem doléhají obrozenecké snahy a ideály. Román *Západ* je také idylického ražení, ale poněkud nám ho zastírá motiv stáří s vědomím vlastní smrti, které nese na bedrech farář.

V roce 1900 se stal Rais ředitelem místní IV. obecné školy dívčí na Vinohradech. V letech 1899–1920 zastával funkci ředitele II. měšťanské školy dívčí na Vinohradech.²⁴ V Praze navázal přátelství se spoustou dalších spisovatelů, například Aloisem Jiráskem, Zikmundem Winterem a M. A. Šimáčkem.

Raisovy romány vznikající na přelomu století ukazují, že životní osud daných postav zapříčiňuje spíše jejich vnitřní rozpolcenost.²⁵ než formativní vliv okolí. Například hlavní

---

²¹ OPELÍK, Jiří a kol. *Lexikon české literatury*. Praha: Academia, 2000, s. 1199. ISBN 8020007083.

²² HAMAN Aleš. *Trvání v proměně*. Praha: ARSCI, 2010, s. 313. ISBN 978-80-7420-011-3.

²³ Tamtéž.

²⁴ BÍLEK, Karol. *Literární pozůstalost – K. V. Rais*. Praha: Památník národního písmenictví, 1976, s. 4.

²⁵ OPELÍK, Jiří a kol. *Lexikon české literatury*. Praha: Academia, 2000, s. 1199. ISBN 8020007083.

hrdinka prózy *Paničkou* si vsugeruje, že byla násilně vyhnána z chalupy, i když je pravda zcela opačná. V románu *Za lepším* hlavní hrdina neunesl tíhu vlastního majetku a rozvrátil svou rodinu. V románu *Sirotek* se dítě stává zbraní v rozepři mezi otcem a babičkou. V próze *Stehle* platí člověk vysokou celoživotní daň za prohřešek z mládí, jenž vyústí v uvědomění, že život se mu nepovedl.²⁶

Rais působil i v různých kulturních institucích jako Syndikát českých spisovatelů, *Máj* či *Svatobor*, dále byl spoluredaktorem časopisu *Zvon* a za své literární zásluhy byl odměněn členstvím ve IV. třídě České akademie věd a umění. Podepisoval se zásadně Karel V. Rais a ve své satirické tvorbě mladších let používal pseudonym Prokop Bodlák.²⁷

Za 1. světové války Rais zakončil svou tvorbu prózou *O ztraceném ševci*, kde čerpá ze svých zkušeností z dětství, kdy studoval ve Vrchlabí na národně smíšeném území.

Poté odešel do penze a zemřel o šest let později ve svém pražském bytě.

Po jeho smrti mu bylo odhaleno několik pamětních bust a desek (Hlinsko, Jičín, Lázně Bělohrad, Praha, Sobotka, Trhová Kamenice). Jeho jméno nesl učitelský ústav v Jičíně, několik škol, bělohradský časopis z Raisova kraje a turistická chata na Zvičíně. V Lázních Bělohradu byl vybudován památník K. V. Raise v zámecké oranžerii a v Pasekách nad Jizerou památník Zapadlých vlastenců. Několik Raisových děl bylo také zdramatizováno a zfilmováno, např. *Pantáta Bezoušek* nebo *Zapadlí vlastenci*.²⁸

---

²⁶ OPELÍK, Jiří a kol. *Lexikon české literatury*. Praha: Academia, 2000, s. 120. ISBN 8020007083.

²⁷ BÍLEK, Karol. *Literární pozůstalost – K. V. Rais*. Praha: Památník národního písmenictví, 1976, s. 6.

²⁸ Tamtéž, s. 7.

3 Josef Šír

Josef Šír se narodil 7. ledna 1859 v Horní Branné u Jilemnice. Jeho otec byl tkadlec a v letech 1871–1886 také působil jako starosta obce. Josef Šír měl dále dva sourozence – Štěpána a Annu. Štěpán se stal sedlářem a později poštmistrem.²⁹

Šír chodil do obecné školy ve svém rodišti na národnostním pomezí, kde bylo zvykem dávat děti na handl do Němec. S humorem vzpomínal na boje branských a valteřických kluků proti vrchlabským Němcům. V zápalu boje rozváleli sousedovi žito, ale hlavní bylo, že vrchlabským nepřátelům ukořistili prapor.

„Pan Tryzna šel ráno také na pole, a ač mu kluci v žitě zle řádili, ovazoval zraněné, zamačkával boule, těšil, že roztrhané kabáty zašije a řekl: Kluci, kdybyste to byli prohráli, to byste za to žito dostali, ale jděte si teď všichni na třešně. A vrátil se k nim, aby natrhal třešně. Hoši se seřadili, bratr Štěpán nesl jejich prapor. Kulhal zle, dostal kamenem do nohy, jeden rukáv měl vytržený. Se zpěvem šli seřazení domů. Pan Tryzna jim natrhal třešně, a když se zpěvem u nás v čísle 27 v kůlně ukládali prapor, tak náš dědeček pozval celý pluk o číslo dál, do čísla 28, kde byli pohoštěni kávou a hrušníky. V šádku vojsko jedlo.“³⁰

Poté Šír odešel na rok na handl do německé školy a následně šel dále studovat v Jičíně nižší reálnou školu a učitelský ústav, kde rok předtím maturoval Rais.³¹

Když mu bylo devatenáct let, začal učit v Roztokách u Jilemnice, kde zůstal do prosince r. 1878. V roce 1879 zastával po osm měsíců místo správce školy ve Staré Vsi u Vysokého nad Jizerou, načež se opět navrátil do Roztok.³⁵ Šírův přítel Bohdan Mečír vzpomínal na jeho učitelské začátky:³²

„Koncem února přistěhoval jsem se z Bělohradu do Roztok jako definitivní učitel do pěkného pokojíku se dvěma okny ve škole. V tom bydlel Šír s kolegou Mařatkou, později známým mapařem. Mařatka se brzy odstěhoval k Vysokému a já na jeho místo nastoupil. Pokojík byl v 1. patře zánovní budovy, mezi dvěma třídami. Moje III. třída vedle pokojíku

---

²⁹ ŠÍR, Josef a Podkrkonoší. *Ke 110. výročí narození podkrkonošského povídkáře a romanopisce Josefa Šíra*. Semily: Okresní knihovna, 1970, s. 1.

³⁰ Tamtéž.

³¹ KASAL, Václav. Předmluva. In: ŠÍR, Josef. *V horské škole*. Vrchlábí, Josef Krbal 1947, s. 9.

³² ŠÍR, Josef a Podkrkonoší. *Ke 110. výročí narození podkrkonošského povídkáře a romanopisce Josefa Šíra*. Semily: Okresní knihovna, 1970, s. 2.

byla velká, světlá, prostorná světnice. Měl jsem v ní po tři a půl roku na 150 žáků. Šírova II. třída pode mnou na přízemku a míval tam přes 90 žáků. “

V květnu 1883 byl Šír jmenován učitelem v Poniklé nad Jizerou a v lednu 1886 dočasným řídicím učitelem na dvoutřídní škole v Benecku.³⁸ Poznal zde místní lid a jeho houževnatost a každodenní boj o živobytí a pro všechnu tu lopotu, starosti i záliby měl pochopení. Šír byl znamenitým učitelem. Znal celé rodiny svých svěřenců a byl jejich rádcem. Lidé si jej vážili a cenili si jeho moudrých rad.³³

11. prosince byl jmenován třídním učitelem při dvoutřídní škole v Horních Štěpanicích u Jilemnice, kde 1888 nastoupil. Mládež mu vyšla vstříc společně s občany a hudbou.³⁴ Působil zde pak 21 let a byl činný i jako kronikář, místní tajemník a spisovatel, malíř a hudebník, včelař, ovocnář, zahradník, ale především jako znamenitý učitel.³⁵

Josef Šír si vzal za manželku Františku Janouškovou, industriální učitelku z Kruhu u Jilemnice, a měli spolu šest dětí. Františka učila děti ve škole ručním pracím. S Josefem Šírem vedli i menší hospodářství.³⁶

Šír měl v důsledku starostí o početnou rodinu často hluboko do kapsy. Musel dělat několik prací, aby uživil rodinu. Převzal funkci kantora při hornoštěpanické škole, zpíval o pohřbech, hospodařil jako zemědělec v zádušních pozemcích a vykonával i práce školnické. Žil chudě a skromně.³⁷

Šírovy povídky jsou inspirované krajem pod Žalým a dílo je značně nesourodé. Mnohé rukopisy mu byly redakcemi vráceny z obav před rakouskou cenzurou nebo spáleny či jiným způsobem zničeny.

Šír začal psát svá první díla až ve zralém věku a poslal je do příloh časopisů a kalendářů. Například v roce 1896 publikoval v *Národních listech* povídky *Zrána, Večer, Bič, Kouzelné zrcadlo a Dětinská pře*.

Právě kvůli tomu, že Šír publikoval nejdříve jen v kalendářích a přílohách časopisů, se na něj česká kritika dívala dosti nepříznivě. Když se mu ale podařilo najít nakladatele, dosáhl

---

³³ ŠÍR, Josef a Podkrkonoší. *Ke 110. výročí narození podkrkonošského povídkáře a romanopisce Josefa Šíra*. Semily: Okresní knihovna, 1970, s. 5.

³⁴ KASAL, Václav. Předmluva. In: ŠÍR, Josef. *V horské škole*. Vrchlabí, Josef Krbal r. 1947, s. 10.

³⁵ ŠÍR, Josef a Podkrkonoší. *Ke 110. výročí narození podkrkonošského povídkáře a romanopisce Josefa Šíra*. Semily: Okresní knihovna, 1970, s. 5.

³⁶ Tamtéž, s. 4.

³⁷ Tamtéž, s. 6.

náležitěho ocenění.³⁸ Jádrem jeho literární tvorby jsou kratší povídky, obrázky z hor a humoresky.³⁹

Spolu s Janem Bucharem, správcem školy v Dolních Štěpanicích, se zasloužil o dobrou propagaci Krkonoš. Sám procestoval hory křížem krážem a poté cesty učil své spoluobčany, kteří pak byli prvními turistickými průvodci. Šír žil v kraji, kde bída, starosti o živobytí a izolace od národního a sociálního pokroku byly příznačné. Němečtí faktori zde zakládali německé školy a snažili se poněmčít obyvatelstvo.

Chudoba a těžký život vládly všude kolem něj, zvláště mezi tkalci. V 80. letech 19. století–20. letech 20. století vznikl sociální román *Tkalci* jako obžaloba německých faktorů. Z těžkého života vidí jediné východisko: tkalci vezmou osud do svých rukou. Šír tento námět zpracoval v divadelní hře.⁴⁰

Soudobou kritikou byl kladně přijat milostný román *V mlhách*, který oslavuje krásy života a přírody.⁴¹

Šír vstoupil do Národní jednoty severočeské, kde ochotně a nezištně přednášel, i když cesta tam trvala i několik hodin. Byl nejen významným učitelem, ale i znamenitým řečníkem.⁴²

Ottovo nakladatelství vydalo Šírovi v roce 1904 první sbírku povídek *Horské prameny*. Soudobá kritika Šírovi knihu přijala kladně.

Podobně byly přijímány povídky *Robotou života*, jež byly vydány také v Ottově nakladatelství v Praze v roce 1906. Poté vyšly v roce 1909 *Krkonošské povídky*. V roce 1911 vydalo nakladatelství Volná myšlenka Šírův román *Msta* a před 1. světovou válkou Ottovo nakladatelství sbírku proz *Pašerák a jiné obrázky z Krkonoš*.⁴³

Josef Šír byl dobrý pozorovatel. Dokázal zachytit na osudech místních horalů obraz venkovského života lidu v Podkrkonoší a dosud živé duchovní a folklorní tradice kraje. Autenticitu děl se snažil nejdříve podtrhovat podkrkonošským nářečím, které zprvu uplatňoval všude, ale v pozdějších dílech se soustředil jen na dialogy postav.

---

³⁸ ŠÍR, Josef a Podkrkonoší. *Ke 110. výročí narození podkrkonošského povídkáře a romanopisce Josefa Šíra*. Semily: Okresní knihovna, 1970, s. 11.

³⁹ MERHAUT, Luboš a kol. *Lexikon české literatury*. Praha: Academia, 2008, s. 638. ISBN 9788020015723.

⁴⁰ Tamtéž, s. 638.

⁴¹ Tamtéž.

⁴² Tamtéž, s. 5.

⁴³ Tamtéž, s. 13.

V povídkách *V horské škole*, *Z deníku Oldřicha Sněžného*, *učitele na vysokých školách krkonošských* a *Pokání* se inspiroval zkušenostmi z vlastního života. Jednalo se o povídky z prostředí školy.

1. března 1909 přesídlil do Roztok u Jilemnice, kde byl ustanoven řídícím učitelem. V tomto období mu také zemřela žena. V únoru 1919 odešel do penze ihned, jakmile byla uzákoněna čtyřicetiletá učitelská služba. Z Roztok odjel na čas do Jičína ke své dceři a kvůli existenčním problémům, ale i lásce k dětem, přijal funkci správce menšinové školy v Příchovicích u Tanvaldu, která byla právě po státním převratu zřízena. Tam se také 8. května 1920 přistěhoval. Měl však obavy, jestli učitelování zvládne. Cítil totiž, že mu docházejí síly. Stačil sezvat ještě místní české rodiče na schůzi, ale zemřel v noci z 8. na 9. května 1920 na mozkovou mrtvici, když vybaloval knihy.⁴⁴

Po jeho smrti byly vydávány divadelní hry *Tkalci* a *Nevěsta*, která je ve třech dějstvích a zobrazuje život v Podkrkonoší. Jedná se o zdramatizovanou povídku *Husův obraz*, kdy se mladé manželství hroutí tím, že mladá nevěsta přinese do domácnosti obraz Jana Husa.

V roce 1932 začali místní nadšenci vydávat Šírovu literární pozůstalost v nakladatelství Václava Krbala. V roce 1938 se nakladatelství přestěhovalo do Lázní Bělehrad. V knihovnách našeho pohraničí se začaly objevovat sbírky jako *Povídky z Krkonoš*, *Tkalci*, *V Horské škole*, *Msta*, *Krkonošské humoresky*, *V mlhách*, *Pašerák a jiné obrázky z hor*, *Hory za války*.⁴⁵

---

⁴⁴ MERHAUT, Luboš a kol. *Lexikon české literatury*. Praha: Academia, 2008, s. 10. ISBN 9788020015723.

⁴⁵ ŠÍR, Josef a Podkrkonoší. *Ke 110. výročí narození podkrkonošského povídkáře a romanopisce Josefa Šíra*. Semily: Okresní knihovna, 1970, s. 16.

4 Dobový kontext tvorby obou autorů

Po pádu Bachova absolutismu se v našich zemích začal prudce rozvíjet veřejný život a národní uvědomění. Obnovené právo spolčovací vedlo ke vzniku různých kulturních a divadelních spolků, které výrazně probouzely národní uvědomění Čechů. Tyto národní tendence začaly pomalu očišťovat Prahu od německého rázu.⁴⁶

Důležitým úspěchem dosaženým našim národem během 19. století byl rozvoj školství. Obecné školství, které se týkalo především lidových vrstev, zůstalo od dob Marie Terezie nezměněno. V období Bachova absolutismu byla na školách výrazně omezena výuka češtiny. V 2. pol. 19. století dochází ve školství k významným změnám. Je omezen vliv církve, rozšiřuje se obsah vzdělání, je zavedena osmiletá povinná školní docházka. Roku 1866 je vydán zemský zákon o rovném právu obou zemských jazyků na českých školách. V letech 1868 a 1869 byly přijaty nové zákony, které výrazně upravily tereziánské zřízení. Dozor nad školou prováděli místo církve státní inspektoři. Církvi byla ponechána pouze výuka náboženství. Místo bývalých hlavních škol vznikly měšťanské školy pro chlapce a dívky.⁴⁷

V učitelích také klíčila myšlenka na povinnost přijmout do školy jen dítě, které zná vyučovací jazyk dané školy. Tato myšlenka vyústila v založení Ústřední matice školské v roce 1880 (zanikla až roku 1951), která zakládala pro českou mládež české školy v národně smíšených oblastech.⁴⁸

Od konce 19. století vznikaly průmyslové, řemeslné a obchodnické školy. Cílem bylo vzdělávat budoucí zdatné české průmyslníky a obchodníky, kteří se zaslouží o rozvoj hmotných statků země. Přehlídkou rozvoje a vyspělosti českého průmyslu a podnikání se stala Zemská jubilejní výstava v roce 1891. Výstava se konala při příležitosti 100. výročí průmyslové výstavy v Praze. Za sto let práce byl vidět patrný rozdíl. Dříve stačila na umístění expozic jen jedna prostorná hala, aktuálně stál jeden přeplněný pavilon vedle druhého s četnými ukázkami prací. Výstava vzbudila veliký ohlas v celé zemi.⁴⁹

Ještě před jejím ukončením probíhaly přípravy také na Národopisnou výstavu československou. Studenti, učitelé a duchovenstvo sbírali zajímavé národopisné předměty

---

⁴⁶ KŘIVÁNKOVÁ, Alena. *Ilustrované dějiny českého národa*. Praha: Československý spisovatel, 2011, s. 479. ISBN 978-80-7459-035-1.

⁴⁷ Tamtéž, s. 480.

⁴⁸ Tamtéž, s. 481.

⁴⁹ KŘIVÁNKOVÁ, Alena. *Ilustrované dějiny českého národa*. Praha: Československý spisovatel, 2011, s. 479. ISBN 978-80-7459-035-1.

a poté ty nejcennější posílali do Prahy. Výstava se konala v květnu 1895 opět v Královské oboře.⁵⁰

Zemská jubilejní výstava byla zmíněna v povídce *Výprava z hor*, ve které se na ni do Prahy chystal chudý kněz. Byla to pro něj významná srdeční událost, která dokládala jeho vlastenectví.

---

⁵⁰ Tamtéž, s. 485.

5 Region Podkrkonoší

Podkrkonoší se podle geografického členění dělí na Západní Sudety s podoblastí západní Podkrkonoší (Semily, Jilemnice, Vrchlabí, Nová Paka), podoblastí východní Podkrkonoší (Trutnov, Dvůr Králové) a Náchodska (Broumov, Náchod). Dále je tu oblast Pískovcová plotna, severočeská podoblast Bydžovsko (Bydžov a Hořice), oblast Východní Čechy s podoblastí Hradecko (Hradec Králové a Jaroměř).⁵¹

Podkrkonoší byl kraj, kde se hodně těžilo železo, drahé kovy a pro dostatek dříví a vodní síly se zde budovala i bohatá síť skláren.⁵²

Krkonoše byly také krajem dřevařů, mlynářů, tkalců a kolářkářů.⁵³

Charakteristická sídla horských bud vznikala v souvislosti s rozvojem dřevařského průmyslu.⁵⁴

V nich se pak také rozšiřovalo tzv. boudové hospodářství, nazvané právě podle těchto rozptýlených bud na svazích a hřebenech hor. Byla to stavení s letními pastvinami, spojenými s obděláváním drobných parcel jako zelinářských zahrad nebo bramborových políček.

Chalupníci zde pěstovali žito a oves, poté v r. 1770 máme první hlášení o bramborech a bobech, které se postupně v těchto neúrodných jílovitých půdách rozšířily a staly se hlavním zdrojem obživy zdejšího zemědělského, přadláckého a tkalcovského obyvatelstva.⁵⁵

Podkrkonoší bylo také krajem drobných rolníků a tkalců. Výnos polí však nestačil k jejich obživě, a tak lidé hledali další zdroje obživy především ve zpracování lnu, které bylo základem ručního tkalcovství a plátenictví, jež později ustoupilo bavlně a textilnímu průmyslu.⁵⁶

Pěstování lnu a plátenictví zde mělo již dlouholetou tradici a pro mnoho lidí se stalo jejich hlavní obživou. Už císařský patent z r. 1750 stanovil předpisy na předení. Lidé, kteří dohledávali přízi a vzniklá plátna a kontrolovali jejich správné míry, se nazývali štemplíři. Poučovali také tkalce, jak správně vyrábět plátno, a pokud bylo bez chyb, opatřili jej na

---

⁵¹ VAŠÍČEK Zdeněk a Vladimír WOLF. *Krkonoše - Podkrkonoší*. Hradec Králové: Kruh, 1969, s. 153.

⁵² Tamtéž, s. 42.

⁵³ Tamtéž, s. 44.

⁵⁴ Tamtéž, s. 51.

⁵⁵ Tamtéž, s. 86.

⁵⁶ Tamtéž, s. 129.

obou koncích pečetí. Tkalci měli být také podle patentu dvakrát do roka s pravidly předení obeznámeni, neboť špatně odvedená práce mohla být trestána i vězením.⁵⁷

Tkalci žili ve velmi nuzných životních podmínkách. Často žila v jedné světničce celá rodina a střídala se u jednoho stavu až do noci, aby si vydělala na nejnужnější obživu. V některých světnicích byly i stavy čtyři a rodina mnohdy neměla ani stůl či pořádnou postel, jelikož by se jim tam nevešla. Jejich jídelníček představovalo většinou kyselo s houbami, oukrop nebo brambory na loupačku. Nahlédnout do jídelníčku horalů můžeme v Šírově povídce *Žena*, kde byla zmínka o bramborech k obědu, nebo u Raise v povídce *Ta srdce*, kde sousedka Terynka přinesla do světnice jahelník s křížalami a couračku. Kněz ve *Výpravě z hor* jedl jenom hrách a kyselo. Chleba měli lidé v Podkrkonoší jen málo, jelikož místní políčka byla málo úrodná a prudké lijavce strhávaly z jara zaseté pole, které se poté muselo znova zorat a osázet.⁵⁸ Marný boj s počasím a pracné osazování políček nám ukazuje Šírova črta *C dur*.

Chudoba českých přástevníků a tkalců se ještě prohloubila, když domácí výrobě lnu začala ve 40. letech konkurovat zahraniční strojová výroba. Domácí plátenické výroby prohrávaly boj se zahraničním dovozem bavlny a rukodělná práce se udržovala jen za cenu ještě dalšího snižování přádláckých a tkalcovských mezd.⁵⁹ Obraz chudého živobytí místních tkalců zachycuje Raisova povídka *Ta srdce* či Šírova povídka *V souboji světla*.

V Podkrkonoší se také prudce rozvíjel spiritismus. Rozšířil se kvůli tomu, že nabízel lidem to, co jim jiná náboženství nedokázala poskytnout. Spiritismus naznačoval perspektivu posmrtné existence a možnost komunikace s dušemi zemřelých prostřednictvím média. A právě pro takový duchovní proud byla úrodnou půdou oblast, kde panovala bída, hlad a pocit bezmocnosti v boji s touto skutečností. Spiritismus umožňoval svým vyznavačům mluvit konkrétněji o spravedlivých odměnách, či trestu. Spiritisté hovořili se svými mrtvými blízkými a příbuznými, aby se tak ujistili o příchodu spravedlnosti po smrti. Vyznavači tohoto směru také věřili, že mrtví jim poradí, jak svůj současný život zlepšit a radili se také ohledně léčby různých nemocí. S tématem spiritismu se setkáváme v Šírově povídce *V souboji světla*.

---

⁵⁷ DVOŘÁK Jan. *Krkonoše a Podkrkonoší*. Trutnov: Muzeum Podkrkonoší, 1972, s. 51.

⁵⁸ Tamtéž, s. 52.

⁵⁹ Tamtéž, s. 53.

6 Horské kořeny K.V.Raise – charakteristika souboru

Titul *Horské kořeny* zahrnuje soubor tří povídek z Podkrkonoší. Obsahuje povídky *Pro číslo*, *Ta srdce* a *Výprava z hor*. Každá z nich zobrazuje trochu něco jiného, přesto je však pojí určité jevy, které mají společné. V těchto povídkách máme tři stěžejní mužské postavy.

První povídka *Pro číslo* pojednává o starém venkovském krejčím Sejkorovi, který žije v chalupě se svou ženou a kupou dětí. Má se co ohánět, aby uživil celou rodinu. Ve vedlejší vesnici dostali nové číslo novin a venku je zrovna vánice a doma mu stojí práce.

Vydává se tedy do vedlejší vesnice a poté konečně doma zasedne ke své práci a čte.

Povídka *Ta srdce* pojednává o starém Józovi, kterému zemřela žena Bětuška. Každý ze sousedů nebo nejbližších příbuzných mu chce pomáhat, často však jen kvůli vlastnímu zisku. Nakonec si Józa vezme příbuznou ze strany své zesnulé ženy, okolím opovrhovanou svobodnou matku, která by věkem mohla být jeho dcera. Zachrání se tak před ziskuchtivým okolím a matce i dítěti zabezpečí nový domov.

Třetí povídka *Výprava z hor* vypráví o starém a chudém knězi, který se chce ještě jedinkrát podívat do Prahy na jubilejní výstavu z roku 1891, aby ještě uviděl, co naše země všechno dokázala. Nemá však pomalu ani na nový kabát. Nakonec se na něj celá vesnice složí, aby mohl se svojí hospodyní Kačenkou odjet.

6.1 Přírodní zvláštnosti kraje

V *Horských kořenech* nemáme příliš popisů daného kraje a jeho specifík. V první povídce je pouze konstatováno, že venku zuří vánice. Krejčí Sejkora se přesto vydává do vedlejší vesnice. Sousedé nadávají na počasí a každý hledí jen na to, aby se schoval.

„Byly v posledních dnech foukanice a vánice, že nikdo z chalupy nevylezl. Ještě dva dni takové spoušti a mohlo býti skutkem, čím se horské vísce jiné, trošku lépe položené, vysmívaly: že tam v zimě lidé chodí nad střechami chalup a jistého zlého roku, že tam krejčí sletěl komínem do kamen.“⁶⁰

V prvních dvou povídkách je tedy Podkrkonoší zobrazeno jako kraj nevyzpytatelný a proměnlivý, bující všemi možnými živly, na kterých je závislý celičkový život horalů.

---

⁶⁰ RAIS, Karel Václav. *Horské kořeny*. Praha: Česká grafická unie a.s., 1927, s. 7.

Jinak zde popisy okolních vesnic ani krajinného rázu jako takového, kromě změn počasí, nemáme. Vypravěč pravděpodobně předpokládá, že si čtenář dané reálie sám vybaví a že je mu prostředí známé. Charakteristiku Podkrkonoší nám předkládá také prostřednictvím postav, jejich životů a osudů. Vypravěč předvádí, že zdejší život je plný dřiny, starostí i chudoby, ale přesto jsou tu lidé, které takové prostředí spíše více posílí. Na místo popisů jde do popředí dějovost povídek a tím i větší zaměření na jednotlivé osudy lidí v Podkrkonoší před rozsáhlými popisy prostoru jako takového.

6.2 Hlavní postavy: Sejkora, Joza, farář

Než přistoupíme k samotné analýze, objasníme pár větami teoretické uchopení a postupy podle Daniely Hodrové⁶¹ Během analýzy ze začátku ještě pár věcí vysvětlíme a vztáhneme je přímo k textu.

Postava je obecně prvkem prostupujícím všechny složky díla jako svérázný motiv, či spíš dynamický komplex motivů. Postavu tvoří slovně tematický komplex textových jednotek, z nichž se některé v díle zobrazí jen jednou, což je například popis oděvu nebo těla postavy, jiné se vracejí jako jméno nebo se obměňují jako například vzhled do vnitřních pocitů, představ, prožívání a chování či činů, přičemž opakování nebo obměna je v každém díle individuální. Tento soubor se v textu charakterizuje různými způsoby, jako je promluva vypravěče o postavě, což zahrnuje popis zevnějšku, chování, jednání, myšlení, poté dialogy s jinými postavami, vnitřní a vnější monology.⁶²

Postava může být popisována v rámci sítě povahových rysů, které mohou, ale nemusí být v textu přímo obsaženy. Čtenář si některé může vyvodit v rámci povahových indikátorů, které jsou individuálně roztroušeny v textu, a každý autor může stejné prostředky využívat různým způsobem.⁶³ Podívejme se tedy na to, jak Rais pracuje s hlavními postavami svých povídek.

Sejkora

Existují dva základní typy textových indikátorů, které uvádějí povahu postavy: přímá definice a nepřímá prezentace. První typ přímo pojmenovává nebo definuje a předestírá čtenáři určitý povahový rys, který je obvykle vyjádřen abstraktním adjektivem, podstatným

---

⁶¹ HODROVÁ, Daniela a kol. *Na okraji chaosu. Poetika literárního díla 20. století*. Praha: Torst, 2001. ISBN 80-7215-140-1.

⁶² Tamtéž, s. 519.

⁶³ RIMMON- KENANOVÁ, Slomith. *Poetika vyprávění*. Brno: Host – vydavatelství, s. r. o., 2001, s. 66. ISBN 9788072940042.

jménem nebo částí řeči. Druhý typ však povahový rys nepojmenovává přímo, ale nastíní jej polopatě prostřednictvím chování, činů, promluv a dalších náznaků a nechává čtenáře, aby si vlastnost dané postavy vyvodil sám. Mezi tyto indikátory patří činy, promluvy postav, vzhled a prostředí.⁶⁴ Vzhled Sejkory je popisován takto:

*„Beranici měl na čele i na uších a šál až na nose, jenž se pro patrnější délku nedal dobře přikrýti. Modré oči se však jasně dívaly ze stínu vlasů, po čele shrnutých. Měl krátký, ošumělý burnus a kalhoty zastrčeny v obyčejných holínkách s červeným páskem vpředu.“*⁶⁵

Vnější vzhled může být nastíněním povahového rysu postavy a také čtenáři pomáhá s identifikací postavy a jejím vydělením z okolí. Především v 19. století byly v literatuře snahy o propojení povahových vlastností s vnějším vzhledem, které do určité míry přetrvávají dodnes. Je však třeba odlišit tělesné aspekty postavy, které sama nedokáže ovlivnit, například účes nebo oblékání, které na ní nějakým způsobem závisejí.⁶⁶

Ošumělý burnus a obyčejné holínky vypovídají o Sejkorově chudém životě. Jeho vášeň ke čtení překoná i sněhovou vánici, ve které se vydává pro nové číslo časopisu. Tento čin ilustruje jeho zanícené čtenářství. Doma ve světnici má pověšenou podobiznu Husa a Žižky, což svědčí o jeho vlasteneckém smýšlení.

Zde máme jeho vlastnosti zase nepřímou doloženou činy, které jsou opět jedním z prostředků charakterizace postavy.

Činy jako prostředek charakterizace jsou obecně buď jednorázové, nebo takové, které se provádí běžně. Jednorázové činy mají spíše dynamický charakter a mohou působit silněji a naléhavěji než každodenní rutinní opakující se činnosti, které mají charakter spíše konstantní. Dále mohou být činy plánované, zamýšlené, uskutečněné a neuskutečněné, přičemž i neuskutečněný zamýšlený čin může o postavě leccos vypovídat, například když postava má plnit každý den nějaké povinnosti, které nedělá, vypovídá o její latentci.⁶⁷

V případě Sejkory se spíše jedná o čin dynamického charakteru, který se vymyká každodenní rutinní činnosti a možná bychom jej ani nečekali. Zde je vyobrazena typická Raisova postava venkovského „intelektuála“, autodidakta a diletanta v pozitivním smyslu slova, nositele vlasteneckých idejí, který se nezalekne ani nevládného počasí, ani čekající

---

⁶⁴ RIMMON- KENANOVÁ, Slomith. *Poetika vyprávění*. Brno: Host – vydavatelství, s. r. o., 2001, s. 67–68. ISBN 9788072940042.

⁶⁵ RAIS, Karel Václav. *Horské kořeny*. Praha: Česká grafická unie a.s., 1927, s. 6.

⁶⁶ RIMMON- KENANOVÁ, Slomith. *Poetika vyprávění*. Brno: Host – vydavatelství, s. r. o., 2001, s. 72–73. ISBN 9788072940042.

⁶⁷ Tamtéž, s. 68–69.

práce a jde si za svým, do vedlejší vesnice, aby měl nový přísun informací, nové číslo novin.

Při rozhovoru s učitelem si povzdechne, že kvůli krejčování na čtení vůbec nemá čas. I přes svoji každodenní lopotu a životní dřinu však neztrácí své ideály a víru ve vlast a jde si pro číslo a zajímá se o okolní dění.

Sejkorovo nadávání na práci je však pouhé lamentování. Ve skutečnosti je šťastný se svou rodinou. Je to člověk, který žije určitými ideály Postava má charakter konstantní, během příběhu se nijak zásadně nemění.

Ke konci příběhu si také zavzpomíná při výčitkách Sejkorové, že se mohl přiznat do lepšího, ale vzal si ji z pravé lásky. Dokládá to jeho přímá řeč k Sejkorové, také tam sám o sobě říká, že rád čte a hodně toho o světě ví, a proto ho má Tonka tak ráda, a také si ji vzal z čisté lásky bez touhy po majetku.

„Poslouchej, nevyčítám, ale chtělo mne jich kolik a měly taky baráky nebo pretence. Ale pročpak ty jsi chtěla mne? Jenom pro to čtení, a že jsem věděl o světě. Zahleděl jsem se do tebe tuze a zapomněl na všechno. Snad jsem se mohl mít líp, než se mám tady v zapadlé vesnici, ale já rád zůstal s tebou!“⁶⁸

Józa

Józa z povídky Ta srdce je vypravěčem charakterizován jako: *„Nepovím, člověk prostřední, červeného, málo vráscitého špičatého obličej, jasných modrých očí, světle kaštanových vlasů, jež rozházeny plynuly po čele i spáncích. Byly to vlasy onoho druhu, jež nikdy nešedivějí. Byl hubený, tenký, nohy měl jako hůlky a krček jako housle.“⁶⁹*

Józa je příliš závislý na své ženě, proto je po její smrti zcela zlomený. Nemá žádnou vůli a není schopný si sám cokoliv rozhodnout. Nikdy však neoplýval přílišnou tvrdostí. Bolest ho zcela zaslepí a nevidí, že jej ostatní chtějí obrát anebo se přivdat kvůli chalupě. Je to pracovitý, bezdětný a životem udřený tkadlec. Jeho bezmezná láska k Bětušce je nepřímou charakterizovaná prostřednictvím Mezuláníkova vyprávění, což je další způsob vykreslení povahového rysu postavy – řeč, ať už v rozhovoru s ostatními postavami, mluvená nebo prostřednictvím proudu myšlenek, je nositelem informací o postavě svým obsahem i formou. Forma či styl řeči, který může být odlišný od stylu vypravěče, vypovídá

---

⁶⁸ RAIS, Karel Václav. *Horské kořeny*. Praha: Česká grafická unie a.s., 1927, s. 18.

⁶⁹ Tamtéž, s. 166.

například o společenském postavení postavy, jejího bydliště, sociální skupiny či povolání.⁷⁰

„Józa – to je baráček – měl milou, to byla Bětka a byla jen tak dělná holka, matka byla podruhně a nebyla, abych tak řekl, ani vdaná. Ale Józa potřeboval nevěstu s pretencí, aby mohl vyplatit Lojzu. Nebylo toho potřeba mnoho, Nepovímovic chalupa není veliká, ale co je platno, když Bětka neměla ani tolik. Ted' zbývalo buďto, anebo! Čekali, kolik let čekali, a přece si Józa vzal raději Bětku a hospodářem doma se stal Lojza. Ten si holku s pomocí našel, je šikovnější. Józu vyplatil, ten si koupil barák a pak s milou Bětkou tkalcovali. Baráček se svou byli jako dvě kuřata a žili jenom pro sebe.“⁷¹

Józa si vzal svoji ženu Bětušku z čisté lásky, bez ohledu na dědictví a stál při ní až do její smrti, i když se proti ní stavěla celá jeho rodina, jak máme doloženo z pozdějšího rozhovoru s Lojzovou:

„A prosím vás, co pak jí ubližuju? Můžete říct, že to není pravda, že se Běta stavěla mezi bratry, že tu zůstávali v jedné vsi blízko sebe a byli si jako cizí?“

„Co všechno se ještě od vás nezvím! Copak jsem byla z takového jako Běta? Snad jsem se taky narodila v kopřivách, ne? I vždyť vy dobře víte, že jsem toho do chalupy přivezla až až!“⁷²

Józa dal přednost chudé ženě, která neměla věno a byla narozena v neúplné rodině, před svým dědictvím, které tak získal druhorozený bratr Lojza.

Po Bětuščině smrti není schopný vnímat okolí a je zcela bez sebe, což je nepřímo charakterizováno v dialogu s Lojzou:

„Poslouchej Jozo, přijdeme zpívat, tak abys o tom věděl!“ pozdraviv řekl Lojza.

„Zpívat?“

„No, zpívat a modlit se za nebožku, copak jsi, člověče, bez sebe?“ „Tak přijďte, přijďte,“⁷³ přikývl Józa a brada se mu zaklepala.

Józa je postavou vývojovou. Ze začátku je zkroutěn Bětuščinou smrtí, ale poté je opět šťastný, protože si bere Tonku a přijme za své její dítě, které sám nikdy neměl. Oba si tak

---

⁷⁰ Rimmon-Kenanová, Slomith: Poetika vyprávění. Brno: Host – vydavatelství, s. r. o., 2001 s. 72-73.

⁷¹ RAIS, Karel Václav. *Horské kořeny*. Praha: Česká grafická unie a.s., 1927, s. 33.

⁷² Tamtéž, s. 69.

⁷³ Tamtéž, s. 33.

vzájemně pomůžou a jsou spokojeni. Opět je to postava, která překračuje dobové konvence.

Józa zde překročí dobové zvyklosti tím, že si vezme dívku, která by mohla být jeho dcera, což řada lidí ve vesnici považuje za pohoršující. Tímto činem se chce od veřejného mínění ochránit. Když se vezmou, již budou manželé, a nedají tak prostor nejružnějším pomluvám a hádankám, jak to spolu mají, a zároveň se tím také zachrání před majetkuchtivými sousedy, kteří sami přemýšlí, jak Józovu chalupu získat. V neposlední řadě tím zachrání Tonku, která by byla sama s dítětem v té době po celý svůj život zavržená společností a pravděpodobně by se už znovu ani nevdala, jelikož nemanželské dítě bylo na vesnici bráno jako velký prohřešek, i když v tom byla Tonka zcela nevinně. Józa je zas Raisovým typem postavy venkovského, poněkud slabošského dobráka, který těžce bojuje s okolním prostředím pokryteckých lidí. Je příliš měkký, nemá moc vůle a nechává sebou vláčet. Nakonec však má v rámci možností štěstí a je od okolí zachráněn.

Farář

Farář z povídky *Výprava z hor* je již stařec, který vždy všem pomáhá a žije skromně v souladu s křesťanskou vírou. Jedinkrát si však zoufale přeje jet do Prahy a zejména se podívat na výstavu. Jde pravděpodobně o Zemskou jubilejní výstavu z roku 1891. Farář je tedy velký vlastenec a matička Praha je symbolem jeho vlastenectví. Peněz se mu však nedostává, a tak se stává zahořklým a nadává na život. Je to velký altruista, což můžeme vyvodit nepřímo z jeho skutků. I když nemá peníze nazbyt, stejně věnuje poslední peníz sousedce Mařákové na rakev pro zemřelou dceru. Pro lid by se rozdál.

„Je to rána pro vás, je! Ale děj se vůle boží – připraví vám tam místo – hodná byla, hodná – to musím říct!“ srdečně promluvil.

„Tak bych prosila o pohřeb – pozejtří –“ hovořila plačíc.

„Pozejtří – dobře – ke mši svaté – přijdu – hodná byla.“

„A co budu dlužna, jemnostpane, ptala se nesměle.“

„No – no – ty má dobroto, pomodlíte se,“ zvolal hřmotně.

„Zaplat' jim to Kristus Ježíš, však jsem žebračka, jemnostpane, ani nevím, co si s tím funusem počnu,“ zabědovala, libajíc mu ruku.

„Nechte – nechte Bubačko, počkejte – a sáhnuv do kapsy podával jí zlatník. Tu máte, aspoň truhlu jí pořídíte, taky mi dělávala v poli – mlčte, mlčte, a tuhle si to vypijte!“ a podal jí svou snídani.⁷⁴

I když farář nemá prostředky pomalu ani na své ošacení, pořádné jídlo, natož na cestu do Prahy, stejně svůj poslední peníz nechá sousedce Bubačce. Je s ostatními soucitný a ani jeho vlastní zármutek ho v tom nepodlomí.

Když se však vesnice složí na jeho cestu do Prahy, je opět rozjařený jako dřív. Pokládá to on, hospodyně Kačenka i všichni vesničané za velkou událost a chodí k němu se vzkazy, co by si přáli přivézt.

Z popisu jeho šatstva tedy nepřímo usuzujeme, jak je chudý a skromný:

„Farář byl již stařec, malý, širokoramenný, ohnutý. Na hlavě měl lesklou, mohérovou čepici s přelomeným štítkem, na těle sváteční kleriku, jež byla však také notně ošumělá, záhyby hrály vzadu všemi barvami, prsa se blyštla a několik knoflíků chybělo. Byl červený, vrásčitý, malých černých oček a v ústech měl ještě všechny pěkně bílé zuby. Po skráních a do týla mu proudily oplesnivělé, táhlé vlasy, velmi husté.“⁷⁵

Z farářova starého ošacení můžeme vyčíst nejen skromnost, ale i jako by se sám řadil mezi prostý chudý lid a myslel svou víru upřímně, a právě je tak chudý proto, že myslí víc na druhé než na sebe.

Ve čtenáři vzbuzuje spíše sympatie a soucit s jeho rozmrzelostí.

6.3 Funkce vedlejších postav

Funkcí ostatních postav (vedlejších) je zdůraznění postavy hlavní a jejích zvláštních charakterových vlastností. Například postava Sejkorovy manželky nám opět více dokládá Sejkorovu povahu a určité priority, které staví nade vše ostatní.

„Prosím tě, dej se do kalmuku, ať Plechačka taky neříká: Zase zklamání! klidně odvětila mistrová a vyhledavši správkou, sedla u kolébky. „Bože, bože,“ povzdechl Sejkora a dal se do práce.

„Já bych teprve mohla říkat Bože, Bože!“

---

⁷⁴ RAIS, Karel Václav. *Horské kořeny*. Praha: Česká grafická unie a.s., 1927, s. 118.

⁷⁵ Tamtéž, s. 114.

„Holka, holka, ty jako bys byla cislajtánka! vždyť přeci tvůj tatík byl taky Čech a modlíš se po česku. Ze všech stran je nám zle, ale vám je to jedno!“⁷⁶

Zde nám promluva dokládá rozdíly v jednotlivých postavách. Sejkorová na rozdíl od manžela přemýšlí více prakticky, kdy se její mysl stará zvláště o to, aby měli co do úst.

Zavzpomíná si, jak se mohla vdát do lepších poměrů, ale vzala si svého muže z lásky. Sejkorův rozhled a zájem o literaturu bylo to, co ji vždy na jejím muži imponovalo, takže opět dokládá, jak je Sejkora sečtělý a dokáže o svých vědomostech i dobře mluvit.

„Žena kolébala zdánlivě nevšimavě, ale poslouchala dobře. Věděla, že její tatík mluvit umí, vždyť se jí to dávno na něm tolik líbilo, ale nepromluvila.“⁷⁷

V povídce *Ta srdce* máme dvě takové vedlejší postavy vystupující do popředí a reprezentující naprosto odlišné charakterové vlastnosti a postoje, které nám opět dokazují Józovu povahu a dokládají různé typy lidí Raisova kraje. První postava je Józův bratr

Lojza. Zdělá všechnen majetek místo svého bratra a ještě má po smrti jeho ženy zálusk i na jeho chalupu.

V okrádání Józvy spolupracuje se svou ženou.

„Tak kampak ji dáme – do komory, vidíte? Pomozte mi, švakře, nebudte jako neživý! Když pak lavici uchopili každý za jednu stranu, kývla na muže a očima mrkla po židli, na níž leželo něco šatstva. Lojza porozuměl. Když žena s bratrem vešli do síně a do komory, vzal šatstvo ze židle a vyšel z chalupy.“⁷⁸

Zde se snaží Lojzova žena vyvolat v Józovi pocit viny a dát najevo, že je jediná, kdo se stará o záležitosti kolem pohřbu a on je příliš měkký a nepoužitelný. Lojza je zase ztělesněním venkovské sobeckosti a pokrytectví, které je v kontrastu s dobráčkou postavou Józvy. Dokládá svými činy Józovu měkkost a neschopnost vůle a rozhodování.

Lojza se také rád dělá důležitým a využívá Bětuščinu smrti, aby byl středem pozornosti při modlitbách, což je nepřímou charakterizováno jeho chováním ve světnici:

„Tak abysme snad začali, pravil Lojza a nečekaje odpovědi, již se křížoval a začal. „Ve jménu Pána boha Otce, i Syna, i Duchu svatého. Amen. Kříže dělal, jak by byl při každém chtěl čelo palcem rozvrtati. Pomodleme se pětkrát Otčenáš a Zdravas Maria k uctění pěti

---

⁷⁶ RAIS, Karel Václav. *Horské kořeny*. Praha: Česká grafická unie a.s., 1927, s. 114.

⁷⁷ Tamtéž, s. 16.

⁷⁸ Tamtéž, s. 40.

nejsvětějších ran Krista pána. Když se domodlili, Lojza pokračoval. Ruce měl vroucně sepjaty a v hlase větší měkkost, která byla patrna i v obličejí, jenž na podiv zkulatěl.”⁷⁹

Lojzovo chování a vystupování je popisováno jako poněkud teatrální a ukazuje tak na jeho pokrytectví.

Jeho přílišná afektovanost také ukazuje, že své náboženské cítění jen přehrává a nemyslí jej upřímně. Na jednu stranu se zarputile modlí a všem ukazuje, jak se stará, ale přitom k Józovi nemá špetku empatie, jde mu jen o pozornost ostatních. Lojza je sebestředný muž, který se chce cítit důležitým.

Pokrytectví celé vesnice můžeme vidět, když Lojza sezve sousedy do Józovy světnice a všichni pod zástěrkou modlení se nenápadně rozhlíží, co by se kde dalo vzít.

Protipól Lojzy je Józův starý přítel Laštůvka. Často u něj ve světnici vysedává a snaží se mu promluvit do duše, aby prozřel a otevřel oči a aby viděl, jak se k němu lidé slétají jako supi v touze po majetku. Snaží se nad ním mít dohled a svatbu mu ze srdce přeje. Zároveň dokládá věrohodnost Józovy postavy a podtrhuje jeho kladný charakter.

Další postavou je Tonka, kterou si má Józa vzít. Tonka nám dokládá překročení konvencí ve formě sňatku s Józou a téma nemanželského dítěte na vesnici.

Vedlejší postavy nám slouží k doložení charakterových vlastností postav hlavních a prostřednictvím jejich jednání v konfrontaci s nimi nám pomáhají přiblížit jejich povahu. Zároveň nám otevírají různé obecné motivy chování příznačné pro tehdejší venkov, jako hamižnost a s tím související narušené rodinné vztahy a pokrytectví.

6.4 Postavy formované krajem

Charakterové rysy protagonistů všech tří povídek i některých vedlejších postav jsou ve značné míře utvářeny jejich životem v chudém kraji. Nepodléhají mu, naopak. Drsné prostředí, které jejich osudy nutí chovat se pragmaticky a s ohledem k materiální stránce života, jakoby v postavách Raisových horských povídek povzbudilo vlastnosti a chování, které se vymykají očekávaným stereotypům .

Takovou postavou formovanou krajem je krejčí Sejkora, který se vydává i přes prudkou vánici do vedlejší vesnice pro číslo novin. Jeho zarputilost a zanícenost nám dokládá rozhovor se ženou ve světnici:

---

⁷⁹ RAIS, Karel Václav. *Horské kořeny*. Praha: Česká grafická unie a.s., 1927, s. 40.

„Snad se teď nechceš do toho dát? ozvala se zas mistrová. Byla tady Plechačka, máš-li ten kalmuk.“

„Ať přijde ráno a bude! chladně odvětil. Byl krejčí pro mužské, ale zhotovoval také kabáty starším vesničankám, které již na světskou parádu nedaly.“

„Tobě se to řekne, ať přijde ráno, ale odrážíš si lidi, potom budeš moct jíst ta lejstra.“⁸⁰

I když je z výpovědi zřejmé, že krejčí je chudý a musí hodně pracovat, aby uživil sebe i rodinu, tak přesto se stále zajímá o okolní dění a nový přísun informací ze světa, i když jeho žena doma lamentuje a venku zuří vánice.

Stejně tak sousedka Zlevorka v povídce druhé se vydává naprosto nezištně do vedlejší vesnice, opět i přes sněhovou vánici, aby podala zprávu o úmrtí Józovy ženy její sestřence. I když se dozvídáme prostřednictvím vypravěče, jak má špatný charakter a jak krade, toto počasí nám opět dokládá, jaká ve skutečnosti je. Každý jiný odmítá vyrazit do takového nečasu a splnit Józovi, co opravdu chce, jelikož nikdo z nich k němu není upřímný, jen Zlevorka. Právě překonání přírodních živlů nám jednotlivé charaktery pomáhá odkrýt a podtrhnout jejich upřímnost, či faleš.

Běžní lidé v Raisových povídkách se tedy rozhodují a jednají na základě počasí, které je v Podkrkonoší velmi proměnlivé. Rais rovněž potřebuje předvést takové typy postav, které běžná očekávání překračují, a podtrhnout jejich výjimečné a pevné vlastnosti. Znamená to u nich jisté překročení vlastního pohodlí a zčásti obětování své práce pro nějaké vnitřní hodnoty, ve které věří. Jeho povídky tak prostřednictvím kraje zobrazují neobyčejné jednání zdánlivě obyčejných venkovských lidí.

Například v prudké sněhové vánici si v dřívějších dobách každý rychle rozmyslel, zda půjde, nebo nepůjde ven a jakou to pro něj bude mít cenu, jelikož to bylo něco jiného, než ve městě, kde byl obchod na každém rohu a v ulicích sníh roztátý. Zde se musel člověk prodírat prudkými závějemi a z takové pochůzky si mohl odnést minimálně čtené omrzliny. Navíc taková procházka do vedlejší vesnice mohla zabrat i celé odpoledne a lidé se museli rozmýšlet, jakým prioritám dají přednost. Člověk už opravdu musel vnitřně chtít a mít smysl pro věci, za kterými se vydává. Ve městě si člověk udržel takové hodnoty lehce, například pro získání nového čísla novin nemusel nic obětovat, šel třeba jen do vedlejší ulice. Zde v horách musel člověk vynaložit všechny své síly a odložit na později své ostatní povinnosti.

---

⁸⁰ RAIS, Karel Václav. *Horské kořeny*. Praha: Česká grafická unie a.s., 1927, s. 12.

Možná se také Raisovy postavy tolik nepoddávají prostředí, které jiné lidi spíše hodnotově degeneruje. U nich by se dalo říci, že jejich charaktery spíše utváří a upevňuje. Jak krejčí Sejkora, tak starý kněz mají hluboko do kapsy a jejich živobytí není jednoduché, mají se co ohánět, aby se užívali. Spoustu jiných lidí by tyto okolnosti zlomily a nějaké vyšší ideály by je dávno přestaly zajímat. Spíše by se asi zaměřili v kůži Sejkory na práci zajišťující denní obživu a jejich okolí nebo politické dění by je nechávalo lhostejnými. Láskou k vlasti by pravděpodobně také zrovna neoplývali, když se sami nemají dobře. V případě starého kněze by zdaleka nebyli tak nezištní a svou práci by chtěli bez ohledu na zbožnost ohodnotit, případně by mohli vůči svému okolí zahořknout.

Každá z postav Raisových próz je nějakým způsobem výjimečná. Chovají se a jednají tak, jak bychom od nich vzhledem k jejich způsobu života neočekávali.

Všechny tři postavy jsou nositelé vysokých ideálů a vlastností. V případě Sejkory je to vlastenectví a zájem o okolní dění, v případě kněze opět oddaná láska k zemi a čistý altruismus nebo šokující překročení dobových konvencí z altruistických důvodů u starého Józy v povídce třetí: pokud by si nebohou svobodnou matku ponechal pouze jako služebnou, mohla by přijít do řečí a její život by nebyl plnohodnotný. Jako legální manželku (i když o jejich manželském životě můžeme pochybovat) ji a její dítě zabezpečí – po jeho smrti (která není daleko) bude právoplatnou dědičkou.

Všechny tři postavy jsou však poněkud idealizované a zobrazované jako jednoznačně kladné a bezchybné. Některé příběhy mají nádech naivity, ale o tom, jací by byli tito lidé doopravdy, můžeme jen spekulovat. Přesto však si dovoluji podotknout, že ve všech třech případech jsou charaktery až nadlidsky pevné, jak starý kněz, tak krejčí jsou velice chudí, mají spoustu starostí a těžko říct, zda by se krejčí doopravdy choval tak lehkomyšlně, nebo bychom mohli z jistého úhlu pohledu interpretovat až egoisticky, že dá přednost vlastním zájmům, i když živí pět malých dětí a ženu. Také se můžeme zamyslet nad tím, zda by starý kněz dal poslední peníz sousedce, i když jedl jen hrách, či zda by starý Józka nevyužil výhody manželství s mladou dívkou.

Ve svých venkovských prózách Raisův vypravěč obvykle zaměřuje svůj zájem na drsný a reálný život na vesnici a morálně upadající mezilidské vztahy. Rozptyluje tak iluze o idylčnosti venkova a ukazuje, jak hmotné zájmy vítězí nad lidskými ideály a citovými vztahy. Rais nám však předkládá i to, že mezi těmito lidmi existují výjimky. Jsou to právě venkovští hloubavci, jako je zmíněný krejčí, nebo i intelektuálové, jako kněz, kteří se

snažili místní lid povznést na poli duchovním, mravním i citovém. Typickou postavou pro něj je také charakterově příliš měkký a dobrý člověk, kterého se okolní ziskuchtivá společnost snaží přivést na mizinu a zničit, jako v tomto případě starého Józu. Podkrkonoší tedy není v autorově pojetí zachyceno v podobě krajového reliéfu či přírodních zvláštností, tradicí, zvyků nebo dlouhých popisů prostředí, jak bychom mohli očekávat, ale je to prostředí, do něhož zasazuje postavy, které jsou něčím výjimečné, mají pevný charakter, svým jednáním a povahou se vymykají konzumně zaměřenému okolí inklinujícímu k honbě za ziskem.

7 Horské prameny Josefa Šíra – charakteristika souboru

Horské prameny je soubor šesti povídek, který je značně nesourodý. Tři povídky vyprávějí o milostných problémech.

Povídka *Žena* vypráví o poklidném manželství Mládkových, do kterého vstoupí cizí žena. Mládek se rozhoduje, zdali dá přednost náhlému citovému vzplanutí, nebo stabilnímu rodinnému štěstí. Povídka *Na příkrých cestách* zase pojednává o manželství Tonina a Anežky. Každý jsou povahově úplně jiní a vzali se, protože to dávno měli předurčené. Anežka si není jistá Toninovým citem, ale ověří si jeho lásku, když ji zachrání ve sněhové vánici. Povídka *Nezломné okovy* zase vypráví o nevyrovnaném vztahu bohatého Jeníka a chudé Anduly, jejichž vztahu Jeníkovi rodiče nepřejí. Po různých peripetiích Andula dá opět přednost poklidnému soužití.

Soubor dále obsahuje povídky *Těžkosti* a *V souboji světla*, črty *Tři tóniny* kde se ukazují životy drobných hospodářů a tkalců a jejich každodenní boj o živobytí.

7.1 Kraj a zobrazení jeho přírody

Šírovy Horské prameny se na rozdíl od *Raisových Horských kořenů* nevyhýbají popisům krajiny. Zobrazují její přírodu jako divoký, bující i nepředvídatelný živel a nahlízejí na její proměnlivý obraz pohledem malíře. Jejich krajina hraje všemi možnými barvami a mnohdy používají i obrazná pojmenování. Ukazují nám tak její krásu a poetičnost a současně také drsnost a nesmlouvavost.

Nepředvídatelnost zdejšího kraje můžeme vidět v povídce *Těžkosti*, kde vichřice sházela klestí v lese a lidé brali, co se dalo, jelikož sami neměli čím topit.

„*Jarní větry vály od západu a nosily těžké mraky jako velké pytle.*⁸¹ „ Zde užívá vypravěč přirovnání. Na začátku příběhu je nástin nějaké budoucí změny počasí či předtucha, že má přijít něco nového a neobyčejného.

„*Kam se ty mraky ženou? Kam pospíchá zamračené vojsko v šedých, tmavých pláštích?*⁸² Tady můžeme vidět metaforu mraků jako vojsk. Můžeme si vyvodit, že jsou zlověstné a zvěstují příchod bouře stejně jako vojáci příchod války a vesničané v Podkrkonoší, kteří čekají na bouři jako na nebezpečný živel, a zároveň od ní očekávají, že jim též něco

---

⁸¹ ŠÍR, Josef. *Horské prameny*. Praha: Ústřední knihupectví učitelstva českoslov. (Josef Rašín), 1904, s. 57.

⁸² „Tamtéž.

přinese. V tomto případě hromadu suchého klestí, které spadá v lese - sami nemají čím topit.

Impresionistické zachycení barevnosti a momentálního rozpoložení přírody vidíme zde:

*„Chaloupky se již ustrojily do letního šatu, roští kolem stěn je odebráno, již vykládají po stráni spodní pestré suknice barvy modré, červené nebo šedé, všechny bíle pruhované, a teď jim je zima. Tráva neroste, pupence na stromech se stahují, a nechtějí pustit nedočkavé listy ven.*⁸³ “Vypravěč zachycuje jarní přírodu, pestrou barevnost stínů, které chaloupky házejí na stráň, dokonce je přirovnává k spodním suknicím, které jsou jinak všechny pruhované, tudíž je to vesnice plná roubených chalup. Je jaro, všude kolem vyrašily pupeny, teď se však stáhly z náhlé proměny počasí, které zvěstuje, že má přijít bouře. Je zde také nástin nějaké předchozí idyličnosti, která teď jako by zamrzla a již není. Příroda si přivykla na nějaký nový řád, který byl neočekávaně přerušen. Dokazuje nám tak nevyzpytatelnost a neočekávanost proměn zdejší krajiny.

*„Houfy na útěku se tlačí, mačkají se, vzdychají a lkají, ťukají na okna chaloupek, buší na okenice a hrozí prolomením. Jeden na druhého stoupá a skáče, je jich až k lomenici, šplhají až ke hřebenu, zuří, ječí, šindele a došky trhají.”*⁸⁴

Vypravěč nám tak ukazuje, jak může být kraj Podkrkonoší mírný a přívětivý a zároveň i drsný a divoký. Na jednu stranu může lidem dávat, na druhou i brát. Umí být prudký, náladový i nevyzpytatelný a tančící všemi možnými živly. Lidé v něm mají každopádně těžké živobytí. Počasí je zde jako na houpačce, umí být krásné, ale i kruté.

*„Hlubokým basem hučí horské vody. Pění se, houpají přes balvany, a pak zas klidně odpočívají ve hlubokých tůních, aby nabraly dechu k novému zpěnění a vzkypaní.”*⁸⁵

Vypravěč nám zobrazuje kraj z romantické perspektivy v jeho dynamičnosti, proměnlivosti a nestálosti v čase. Popisuje její živost, pohyb a neklid, zároveň nám předestírá v ukázce výše jednotlivé obrazy krátkých časových úloмок proměnlivého počasí a jeho dramatických scén, které jsou typické pro romantické malby.⁸⁶

---

⁸³ ŠÍR, Josef. *Horské prameny*. Praha: Ústřední knihkupectví učitelstva českoslov. (Josef Rašín), 1904, s. 57.

⁸⁴ Tamtéž, s. 65.

⁸⁵ Tamtéž, s. 65.

⁸⁶ MALURA Jan a Martin TOMÁŠEK (eds.). *Krajina, vytváření prostoru v literatuře a výtvarném umění*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2012, s. 133. ISBN:978-80-7464-176-3.

V povídce *V souboji světla* můžeme spatřit okouzlení a úctu k podkrkonošským horám:

*„V bělostném rouchu vypíná se nad modrými lesy vážné horstvo. Prořídlymi, přišedivělými lesy jest místem proloženo, a holé témě jeho jest jemně rozbrázděno a vystíněno.“*⁸⁷

Hory nám dodávají pocit majestátnosti a váženosti, evokují něco velkolepého a vážného, a to už i svou metaforou bělostného roucha. Tyto hory jsou prastaré, od jejich zrodu uplynulo hodně času a jejich stěny se tak bohatě zbrázdily zkušenostmi věků.

„Nad horami klene se jasné nebe, a ony hledí tak chladně, tak smutně a mlčenlivě koldokola do usměvavé přírody.“

Krkonoše!

Chladný vánek věje od hor jako pozdrav ze světa jiného, vznešenějšího, čistšího.

*Zde nám vypravěč projevuje svůj vztah k domovu v kombinaci s uchvácením se zdejší krajinou, která je povznesená nad lidskou zkažeností a problémy.“*⁸⁸

Jev okouzlenosti horskou krajinou však nemáme v literatuře odjakživa. Autoři opěvující horstvo se objevují až od dob baroka. Mezi ně patří například Balbín se svým latinským spisem *Miscellanea historica regni Bohemiae*, kde mezi topografickými a vlastivědnými popisy najdeme i prvky oslavné. Vyjadřuje v textech vřelý vztah k domovu v kombinaci s estetickým zážitkem z krásy, velkoleposti a malebnosti krajiny. Před barokní etapou se pozornost obracela pouze ke krajině zemědělské. Opěvovala se její úrodnost a uspořádanost.⁸⁹

V další pasáži vypravěč popisuje lid, který v horách žije. Lid koresponduje s jeho představou čistého, vznešeného a nezkaženého kraje, do kterého se promítá povaha obyvatel, kteří zde sídlí.

*„V jasném vzduchu zříme jednotlivé útulné chaloupky roštím obložené, v nichž v potu tváře stará se chudý, horský lid o trpký chléb vezdejší, ale kromě této péče dbá též o pokrm duchovní, a na policiče u římsy pečlivě ukládá knihy, pro něž daleko jíti si nelenuje.“*⁹⁰

---

⁸⁷ ŠÍR, Josef. *Horské prameny*. Praha: Ústřední knihkupectví učitelstva českoslov. (Josef Rašín), 1904, s. 129.

⁸⁸ Tamtéž, s. 129.

⁸⁹ MALÚRA Jan a Martin TOMÁŠEK (eds.). *Krajina, vytváření prostoru v literatuře a výtvarném umění*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2012, s. 76. ISBN:978-80-7464-176-3.

⁹⁰ ŠÍR, Josef. *Horské prameny*. Praha: Ústřední knihkupectví učitelstva českoslov. (Josef Rašín), 1904, s. 129.

Je zde motiv chaloupky, která má základní podobu chaloupek celého 19.století.⁹¹ Jsou vyobrazeny jako malá chudičká stavení stojící v ústraní, roštím obložená. Jsou zde typické atributy její chudosti, skromnosti a přirozenosti.⁹² Tato podoba chaloupky nám vypovídá, že v Podkrkonoší žijí lidé skromní a pokorní a mají hluboké hodnoty, které nejsou postavené na jejich materiálním zázemí, ale duchovních a mravních kvalitách. Chaloupka je zde tím místem, kde se uchovávají duchovní a intelektuální hodnoty, čte se v ní z Bible a jiných knih. Chaloupka je symbolem domova, kde se zároveň i tvrdě pracuje, kde se tře bída s nouzí, ale i přes tento fakt lidé stále žijí ve své víře. Chudoba chaloupky je rovněž vyvážena krásou hor a neporušeností přírody.

V některých pasážích máme zachycení a popis kraje v miniaturách.

„Za několik dní zazelenala se svěží travinka a z poupat na stromech vstávaly jemňounké lesklé lístečky. Všecko znovuzrozeno, bez prášku, čisté, nevinné. Květy na lukách pojily své krásné barvy s jásavým zpěvem ptačím ku velikolepé básni, opěvající tajemné snoubení a rozkoše čisté lásky. Avšak žel! Milý ten souzvuk dlouho netrval. Znovu přihnali se studení větrové, nastalo chladno a deštivo. Ptactvo oněmělo a jemné lístky kolem skrčených květů zůstaly sedět jako zaražené děti.“⁹³

V miniaturách obecně dochází ke zmenšení nějakého životního jevu, obrazu nebo celku světa. Může se jednat o přenesení významů jednoho předmětu a následné připodobňování k druhému, menšímu předmětu, kde autor může vidět podobnost v detailech, nebo se může také jednat o zmenšeninu světa či životního příběhu přeneseného do nějakého menšího prostoru.⁹⁴ Miniatura tak zachází do rozměrů vesmíru, velké je obsaženo v malém.⁹⁵ Miniatury často zpomalují děj a odvádějí od hlavní linie a jsou přestávkami ve vyprávění, které ho na okamžik vtáhnou do jiného světa.⁹⁶ Autor miniatury také bohatě využívá obraznosti,⁹⁷ všímá si detailů a dívá se na svět dětskýma očima, jako by jej viděl poprvé.⁹⁸

V ukázce nám vypravěč zobrazuje kraj v jeho nejmenších detailech a vypráví krátký příběh jeho proměny od rozkvetlého a jásajícího jara po náhlý a nečekaný příchod mrazu. Účastníci jeho příběhu jsou právě malé části přírody jako poupata, travinka a jemňoučké

---

⁹¹ HODROVÁ, Daniela a kol. *Poetika míst*. Praha: HqH, 1997, s. 48. ISBN 80-86022-04-8.

⁹² HODROVÁ, Daniela a kol. *Poetika míst*. Praha: HqH, 1997, s. 47. ISBN 80-86022-04-8.

⁹³ ŠÍR, Josef. *Horské prameny*. Praha: Ústřední knihkupectví učitelstva českoslov. (Josef Rašín), 1904, s. 73.

⁹⁴ BACHELARD, Gaston. *Poetika prostoru*. Praha: Malvern, 2009, s. 161. ISBN 978-8086702-61-2.

⁹⁵ Tamtéž s.163

⁹⁶ Tamtéž, s. 166.

⁹⁷ Tamtéž, s. 156.

⁹⁸ Tamtéž, s. 157.

lesklé lístečky. Předkládá nám obrazy čisté a znovuzrozené přírody. Celý její rozpuk vnímá jako jednu báseň rozkoše a čisté lásky a právě tímto přirovnáváním nás uvádí do snění nad tímto krajem plným barev a rodícího se optimismu. Snoubí barvy s ptačím zpěvem a my se do té písni přírody ještě více ponořujeme. Potom přijdou studené větrné a vše náhle ustane. V detailech malých skrčených kvítků vidíme obraz zaražených dětí. Miniatura mimo jiné také koresponduje s hlavním příběhem povídky *A mol*.

*„Žlutavým nádechem přátelí se louka s jetelíčkem jako čisté quinty, a mezi nimi krčí se nesměle mladinké žito v nesmělé půdě mezi drobným kamením jako stlačená, malá tercií.“*⁹⁹

Zde nám opět na detailech ukazuje jarní krajinu a v semenáčcích žita vidí stlačenou malou tercií, která se teprve připravuje na svou hru.

7.2 Postavy na pozadí kraje

Stejně jako postavy v *Horských kořenech* i v *Horských pramenech* musí bojovat s nepřízní počasí i s nevyzpytatelným a drsným krajem, ve kterém tak více vynikají jejich nezlomné ideály a hodnoty, za kterými si i přes drsné a nehostinné podmínky stojí. U Josefa Šíry je však máme vyobrazeny v jakémisi hlubším a širším pojetí. Nemáme zde podtržené ty typické a všeobecné základní vlastnosti, jako jsou vlastenectví a víra či nějaké nekonvenční jednání u výjimečných a nějakým způsobem zvláštních postav, ale spíše klidné živobytí, hodnoty obyčejného člověka, jako je láska nebo rodina.

7.2.1 Povídky

V Šírových povídkách máme často ženy, které jsou velice samostatné, myslí a jednají z vlastní vůle a dokáží se projevit, když se jim něco nelíbí, a dát najevo svůj nesouhlas.

Povídka *Žena* vypráví o šťastném a klidném manželství Mládkových, do kterého vstoupí cizí žena, jež mladého Mládka velice okouzlí. On je poté danou situací natolik zviklaný, že svou manželku napůl nechtěně urazí ve světnici návrhem, že by spolu mohli žít jen naoko a každý si jít svou cestou.

Mládková je mladá a pracovitá žena, která vyrůstala v chudém prostředí. Ačkoliv je Mládek bohatý, vzala si jej z čisté lásky. Přímou je popisována takto: *„Souměrný obličej její s podlouhlým, pravidelným nosem a malou kulatou bradou byl dnes bělejší než jindy, ale*

---

⁹⁹ ŠÍR, Josef. *Horské prameny*. Praha: Ústřední knižkupectví učitelstva českoslov. (Josef Rašín), 1904, s. 68.

na tvářích rděly se jí růže. – Byla trošku pihovatá, ale slušelo jí to, vypadala mladě, nikdo by byl nehádal, že má už dvě děti. – Kaštanové obočí pod vysokým čelem bylo malounko svraštělé. Pohled jejích přímých, modrých očí byl stále sklopen.”¹⁰⁰

Mládková si své manželství trochu idealizuje. Usuzujeme tak z jejího přemítání na začátku příběhu: *„Naše manželství není slátáno, jak jinde bývá, my jsme od základu, od dětinství svoji. Jiné holky pomějou mnoho nápadníků, než se vdají, a hoši se také ledakde potahaj, a u nás nic, nic!*”¹⁰¹

Mládková se chová přátelsky k ostatním lidem i ke své rodině, která je jí vším. Již od mladých let se musela ohánět, jelikož jí brzy zemřela matka. Ze začátku se zdá, že její žárlivost je poněkud přehnaná, ale jak příběh plyne dál, názor čtenáře na ni se mění. Máme náhled do jejího prožívání a vnitřních pocitů bezmoci, žárlivosti a také strachu, které přibližuje její tok myšlenek, kdy přemítá, zda by ji muž dokázal podvést. *„Nepoznaný dosud cit žárlivosti uchvátil mladou ženu celou svou výbušnou mocí, a zkrušil ji tím děsněji, že přišel tak znenadání, že ji zastihl tak nepřipravenou, právě když se těšila na šťastné odpoledne.*”¹⁰²

Její jméno je záměrně obyčejné a vyobrazuje tak postavu normální vesnické ženy. O její pracovitosti se přímo dozvídáme prostřednictvím vzpomínek otce na to, jak se starala o statek, když byla mladá, a také od samotného Mládky, když přemítal o jejich manželském svazku a myslel na ni, jak je hodná a že se postará o rodinu a domácnost, jen je poněkud žárlivá.

„Nic proti ní nemám. Vracel se v duchu k ženě, zaslechnuv rachocení nožů a vidliček. Všecko má v pořádku, umí být také milou a poslušnou, kdybych řekl: Postav se na hlavu!

Postaví! Jen ta hloupá její žárlivost je nesnesitelná! Ona se vždycky hned domýšlí. Bůh ví čeho! Pro trošku pobavení.”¹⁰³

O její žárlivosti se však dozvídáme prostřednictvím Mládkova pohledu. Mládek své činy příliš bagatelizuje a sám sobě je omlouvá. Jedná se o subjektivní pohled z jeho hlediska, kdy ona to může cítit jinak. Nemůžeme tedy vlastnost postavy považovat za zcela věrohodnou.

---

¹⁰⁰ ŠÍR, Josef. *Horské prameny*. Praha: Ústřední knihkupectví učitelstva českoslov. (Josef Rašín), 1904, s. 24.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 8.

¹⁰² Tamtéž, s. 12.

¹⁰³ Tamtéž.

Mládková si zachovává svoji hrdost, nenechá se pokořit manželovou nerozvážností, ale odchází z domu a bere si děti s sebou.

Povídka *Na příkrých cestách* vypráví o manželství Tonina a Anežky, kteří se vezmou, protože už to dávno mají předurčené. On si ji bere z velké lásky, ale u ní to není tak jisté. V mládí je úplně jiná, ráda hraje divadlo a chodí do společnosti a líbí se jí divadelník Bedřich. Při jedné příležitosti si vyrazí s manželem na taneční zábavu a tehdy už jen ztroskotaný a opilý Bedřicvyřkne nevhodnou narážku ohledně přátelství Anežky a jiného muže a žárlivý Tonin ji podezřívá z nevěry a nechce jí odpustit.

Anežka je mladá, hodná a pracovitá žena, která ráda chodí na zábavy a do divadla. Ráda čte a zajímá se o kulturu. Na přílišné lichotky u mužů nedá. Má rozum a svědomí, a i když po ní spousta mužů touží, je tomu svému věrná a nikdy by ho nepodvedla. Postava vzbuzuje spíše sympatie. O jejím vzhledu se dozvídáme jen pár drobností prostřednictvím Tonina na začátku příběhu: „*Stíhal pohledem pohyby statné dívky a prohlédl ji do černých vlasů a sličných lící až po bílé nohy.*”¹⁰⁴

Vypravěč nám předkládá i radostnější stránku venkovského života, při které se lidé dokázali bavit. Ukazuje nám, že zde nebyla jen ta tvrdá tkalcovská práce, ale že lidé se občas uvolnili a chodili tancovat, hráli ochotnické divadlo a zajímali se o kulturu.

Na konci příběhu Anežka prosí o usmíření se svým manželem Toninem. I když se nikdy vůči němu neprovinila, dokazuje mu, že by se pro rodinu mohla i sedřít, Tonin si tak uvědomí, že je jí rodina nadevše.

Povídka *Nezlomné okovy* vypráví příběh Jeníka z bohaté selské rodiny a jeho chudé dívky Anduly, jejíž rodiče jsou zadlužení a nemají peníze na věno.

Jeníkova rodina však prahne po bohaté nevěstě a sňatek jim nepřeje. Jeník je navíc velice egoistický a často, pokud mu to jen příležitost dovolí, Andulu pokořuje. Vydají se spolu na výlet do hor s přáteli, mezi nimiž je rovněž městska dívka Amálka, osoba pro mužskou část společnosti velmi atraktivní. Jeníkovo chování k Amálce způsobí, že Andula jeho povahu prohlédne. Odejde od něj a vezme si jiného hodného člověka.

Máme tu tedy hned dvě ženské postavy, Andulu a Amálku, každá je úplně jiná, svým způsobem však obě překračují konvenční očekávání od ženy této doby. Amálka v sobě nosí znaky moderní městske ženy. I když jde do hor, stále nezapomíná na svůj vzhled, je

---

¹⁰⁴ ŠÍR, Josef. *Horské prameny*. Praha: Ústřední knihkupectví učitelstva českoslov. (Josef Rašín), 1904, s. 92.

vždy připravená a má v kabelce pudřenku a hřeben, je také velice výřečná a stále středem pozornosti. Pak je zde dívka Andula. Prostá venkovská pracovitá dívka s čistým srdcem. Je věrná Jendovi a svou lásku myslí upřímně. Mladičká dívka je ale poněkud naivní v lásce a neprohlédne hned Jendovy plané lichotky. V životě jí jde o vztah z lásky, který si až idealisticky vysní, a nikdy by si nikoho nebrala kvůli penězům. Jméno Andula je nejspíš záměrně obyčejné, aby podtrhlo obraz prosté venkovské dívky. Charakteristika je přímo popisována z Jendova pohledu, když si na výpravě v horách prohlížel obě dívky:

*„Jeník podíval se stranou na obě dívky, a mimoděk je srovnával. Byly skoro stejně veliké, ale Andula byla složitější, v obličeji červenější, v pohybech hřmotnější a vážnější než štíhlá, jemná, veselá a švitorná Amálka. Andula měla vlasy hladce sčesané, a na hlavě šátek, kdežto Amálka měla pod jednoduchým slaměným kloboučkem vlasy jemně zkadeřené.“*¹⁰⁵

Na první pohled je znát, že Andulin a Amálčin život je rozdílný a promítá se i do jejich vzhledu. Andula je vážnější a v pohybech hřmotnější v důsledku tvrdé práce na statku už od mládí. Amálka proti ní žije bezstarostným životem, je zámožnější a má čas na módu. V horské chatě Jeník opět porovnává obě dívky:

*„Jeník zase porovnával její smutnou tvář, kolem níž se lepily promočené vlasy, s usměvavou lící Amálčinou a přišlo mu na mysl, že Andula vyjímá se proti Amálce a těm německým dámám u druhého stolu jaksi chudě a jednoduše, hněval se na ni také trochu pro její zamlklost a nesmělost.“*¹⁰⁶

Zde se dozvídáme, že Andula je také poněkud introvertní ve srovnání s výřečnou Amálkou, která se ve společnosti cítí jako ryba ve vodě.

Díky drsnému prostředí, ve kterém vyrůstala, je poněkud vážnější a zachovává si svou hrdost. Vidíme to v situaci, kdy se jí Jeník v horách snaží pokořit a oplatit jí její výčitky svými. Ona místo toho, aby ho odprošovala, jak on očekával, od něj nadobro odchází.

Z toho tedy vyplývá, že ženy v Šírových povídkách v Podkrkonoší jsou samostatné ve svém uvažování, pevné ve svých názorech a hrdé. Nenechají se ničím a nikým pokořit.

Šírův vypravěč nám předkládá na rozdíl od Raisova vypravěče i jiné hodnoty než vlastenectví nebo víru, ani nezobrazuje nekonvenční jednání nějakým způsobem

---

¹⁰⁵ ŠÍR, Josef. *Horské prameny*. Praha: Ústřední knihkupectví učitelstva českoslov. (Josef Rašín), 1904, s. 336.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 348.

výjimečného človeka, ale spíše nám předestírá problémy obyčejných lidí, včetně lásky, milostných vztahů a rodinných problémů a zachází u těchto problémů více do hloubky. Postavy, které zmíním níže, mají uvnitř v sobě jakési poznání hodnot, ke kterému si musí teprve dojít, a podkrkonošský kraj jim v tom částečně pomáhá. Jsou to často lidé nezralí a neuvědomělí, kteří musí projít určitým zážitkem nebo životní cestou, aby dosáhli vnitřní harmonie a přijali vyšší mravní zásady a uvědomili si své lidství.

V prvním případě zmíním klasický motiv manželství, do kterého vstoupí cizí žena, v povídce s názvem *Žena*.

Vypravěč vyobrazuje duševní pochody obou manželů. Mládková cítí ohrožení a vzbudí se v ní žárlivost způsobená nejistotou, kterou nikdy předtím nepociťovala.

„Nepoznaný dosud cit žárlivosti uchvátil mladou ženu celou svou výbušnou mocí, a zkušil ji tím děsněji, že přišel tak znenadání, že ji zastihl tak nepřípravenou, právě když se těšila na šťastné odpoledne.“¹⁰⁷

Její pocit ohrožení vypravěč expresivně přirovnává k vodopádům a stříkajícím vlnám. Podtrhuje tak náhlost, divokost a hlubokost nového citu, jež zasáhl její nitro.

„Myslí jí zaburácel příval myšlenek, jako když se hráz prolomí. Divoký, ledový vodopád děsným, hrozným řevem hřměl jí v uších. Přetřela si vlhké, zapocené čelo a připadalo jí, že stírá krůpěje stříkající pěny. Opřela se o hraničku a stála jako bez ducha.“¹⁰⁸

„Pocítila najednou hněv a lítost, jako by jí někdo nůž do srdce vrazil, a hned na to trapné horko rozlévalo se jejím nitrem, jako by se krev vylévala. Sopka žárlivosti chrlila svoje žhavé, vše ničící plameny. V mysli jí marně vyvstal obraz hromadné vraždy se všemi podrobnostmi, samé děsné rány viděla, vše kolem ní zdálo se jí červeným, rozbouřeným, příšerně a krvavě ozářeným mořem.“¹⁰⁹

V jejím nitru nám vypravěč ukazuje pocity jakési nezměrnosti vnitřního života postav. Používá obrazy vodopádů a moří, které sice v racionálním smyslu mají nějaké ohraničení, ale v našich představách vzbuzují pocit nekonečna.¹¹⁰ Rozlévaná horkost a moře se nám jeví jako nezměrná. Když sníme o tomto obraze, překračujeme tím svět viděný, tedy takový, jaký byl, než jsme snili.¹¹¹ Intenzita obrazu je jiná než její skutečný rozměr a my jej

---

¹⁰⁷ ŠÍR, Josef. *Horské prameny*. Praha: Ústřední knihkupectví učitelstva českoslov. (Josef Rašín), 1904, s. 12.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 14.

¹⁰⁹ ŠÍR, Josef. *Horské prameny*. Praha: Ústřední knihkupectví učitelstva českoslov. (Josef Rašín), 1904, s. 14.

¹¹⁰ BACHELARD, Gaston. *Poetika prostoru*. Praha: Malvern, 2009, s. 192. ISBN 978-8086702-61-2.

¹¹¹ BACHELARD, Gaston. *Poetika prostoru*. Praha: Malvern, 2009, s. 186. ISBN 978-8086702-61-2.

pocitujeme jako nekonečně rozlehlý. Před blízkým předmětem zažíváme, jak se náš vnitřní prostor zvětšuje. Snaží se nám tak vyjádřit intenzitu a hloubku jejího náhlého pocitu a přívalu myšlenek.

Mládek zase prvně ve svém manželství pocituje vábení a touhu po jiné ženě, přičemž neví, jak se s tím má vypořádat. Nakonec se v něm pohne záchvěv svědomí, do něhož máme také zpřístupněný vhled.

Pak mu přišlo, jako by tou zavražděnou byla jeho vlastní žena, a jak měl ruce vzadu složeny, zdálo se mu, že na nich cítí okovy. ¹¹²

Nakonec se přece jen vrátí k hodnotám, které představuje rodina a dá jí přednost před náhlým a prudkým milostným vzplanutím. Raději si vybere klidné a šťastné soužití, ztotožní se s touto představou.

K takovému uvědomění pravých životních hodnot dochází v povídce *Na příkrých cestách*. Tonin je příliš vážný, Anežka jej mimoděk srovnává s Bedřichem a je jí poněkud líto, že se občas nejde povyrazit a že jí nedává najevo své city. Nejdříve je okouzlená Bedřichem, poté si však uvědomí, že pro klidné a stabilní soužití je lepším mužem Tonin. Opět dochází k jakémusi vyzrání a uvědomění. Šír nám zde i naznačuje, jakým způsobem normálně lidé přemýšlí, a to nejen v Podkrkonoší, ale i obecně. Řeší zde typické milostné problémy, kdy lidé v mládí žijí vášnivými láskami k lidem nevhodným pro život, ale poté si vezmou někoho, koho třeba ani tolik nemilují. Chtějí tak dát přednost klidnému a šťastnému životu s pevným rodinným zázemím před velkou láskou, s níž by cesta mohla být trnitá. Také nám předkládá manželství jako vztah, který je složitý, lidé musí v tomto svazku vytrvat, posilovat ho a vzájemně si odpouštět a tolerovat své vzájemné nedostatky, chovat k sobě úctu a přijmout s pochopením a tolerancí jeden druhého.

V *Nezломných okovech* máme opět podobný motiv dvojice Anduly a Jeníka. Andula je hodná, slušná a pracovitá dívka a Jeník upřímně miluje. Jeník je však příliš egoistický, povýšený a lehkomyslný a pro klidný rodinný život se nehodí. Andula si to také nakonec uvědomí a vnitřně dospěje k tomu, že je lepší vzít si někoho slušného a hodného.

V povídkách vystupují vedle ženských postav i postavy mužské, které jsou pro region Podkrkonoší typické. Ztělesněním horala je postava Tonina z povídky *Na příkrých cestách*. Je to muž zdánlivě chladný, vážný a tichý. Sám se stará o rozsáhlé hospodářství a umí vzít

---

¹¹² ŠÍR, Josef. *Horské prameny*. Praha: Ústřední knihkupectví učitelstva českoslov. (Josef Rašín), 1904, s. 51.

za práci. Jeho vážnost a upjatost se objevuje v nepřímé charakteristice, například z hovoru s Anežkou:

„A v neděli nepřišels do divadla.“

„Kdepak bylo?“

„Pod hájem.“

„Je těch divadel pořád -“

„Takový pěkný kus hráli!“

„Nemoh jsem. – Víš, abych ti spravedlivě řek: za jedno nemám čas a za druhé – já se tak po tom neženu.“¹¹³

Tonin neumí dávat najevo své city a v manželství to trochu vadí jeho ženě. Když však přijde těžká situace, tak je schopen pro svou ženu položit život. Jeho zdánlivá tvrdost je tedy jen slupka, která je zapříčiněná těžkou prací na statku, kdy se člověk navenek trochu obrní a nemá čas na slova, ale prostřednictvím činů tak získáváme důkazy jeho pravé a čisté lásky. Je také až příliš žárlivý, což zaslepí jeho racionální myšlení. Je si téměř jistý, že ho žena podvedla s Divišem. Jeho žárlivost je podána v nepřímé charakteristice opět v rozhovoru s Anežkou:

„Muži,“ zašeptala Anežka, „jsem nevinna, všechno ti povím, nehněvej se!“

„Nevolali na tebe krásotinko? Volali, nebo ne?“ zuřil muž. „Odpověz!“

Neodpovídala.

„Tak co, budeš mě balamutit, ty jedna“ – přikročil k ní rychle a chtěl jí smýknout doprostřed světnice, ale opanoval se, jen pěstmi jí zase u samého čela zahrozil křiče: „Já se zblázním!“¹¹⁴

Postava spíše vzbuzuje sympatie svou pracovitostí a zodpovědností, ale je také příliš vážná až úzkoprsá. Tonin se nejdříve jeví jako chladný, ale později dá najevo své city, když hrozí nebezpečí, že by mohl o svou ženu přijít. Charakteristika je spíše nepřímá a o jeho vlastnostech se dozvídáme prostřednictvím činů ve vztahu s Anežkou. Jeho jméno je záměrně obyčejné jako pro venkovského sedláka.

---

¹¹³ ŠÍR, Josef. *Horské prameny*. Praha: Ústřední knihkupectví učitelstva českoslov. (Josef Rašín), 1904, s. 93.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 119.

Možná takový být i musí, jelikož by ho jinak tvrdé a těžké živobytí dočista semlelo a takto si utvořil kolem sebe jen ochrannou slupku.

Širovy povídky nám často ukazují problémy v milostných vztazích, které již nejsou charakteristické jen pro Podkrkonoší, ale nabývají spíše obecné platnosti. Hlavními postavami povídek jsou často ženy, které samostatně uvažují a jednají. V neposlední řadě nám vykládají, že lidé mají zde živobytí těžké, přesto však nezanevrou na drobné radosti typu ochotnického divadla nebo taneční zábavy.

Dalšími postavami obývajícími autorovo Podkrkonoší jsou hajní, obyčejní sedláci a žebráci. O nich pojednáme v následující kapitole *Črty*.

7.2.2 Črty

Črta je prozaický žánr menšího rozsahu, než je povídka. Charakteristická je pro ni časoprostorová situovanost a jednoduchý či vůbec žádný děj. Někdy zde můžou být jen nastíněny určité situace nebo scény z lidského života. Typická je pro ni věrohodnost a předpokládá se také zasvěcenost autora. Je také vázána na určitý prostor a předkládá nám, co je pro něj charakteristické, a to buď lidskými typy, které v něm žijí, krajinným rázem, tradicemi či zvyky.¹¹⁵ Šír nám také ve svých črtách poskytuje náhled na určité lidské životní situace bez výraznější zápletky a dějovosti. Vyobrazuje nám lidské problémy, které jsou vázané na tento kraj a pro něj typické. Píše o nich autor, který je do podobných problémů zasvěcený,¹¹⁶ jelikož v tomto kraji žil a v podobných situacích se také několikrát buď sám ocitl, nebo je viděl ve svém okolí.

Širovy črty jsou nazvány podle jednotlivých hudebních stupnic a každá nám něco předkládá. Postavy jsou zde hodně ploché a nepropracované. Vypravěč nám je zobrazuje v krátkém časovém úseku, v němž dojde ke změně náhledu na jejich vlastní život. Ukazují nám v jeho pojetí život obyčejných lidí v Podkrkonoší se všemi jejich možnými útrapami. Například hajný v povídce *C dur* žije ve světnici se ženou, dětmi a vnoučaty a prosí pána, který je nad ním, o větší hájovnu, ten však je příliš hamižný a nesvolí. Hajný si myslí, jak je na tom špatně, poté však potká žebráka a cítí se proti němu jako pán.

Šír nám ve své črtě tedy ukazuje i život lidí, kteří žijí v područí svých bohatých pánů, mají velice chudé živobytí a nemohou se nijakým způsobem z této situace vymanit. Jsou ale

---

¹¹⁵ MOCNÁ Dagmar, PETERKA Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004, s. 89. ISBN 80-7185-669-X.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 89.

také na druhou stranu velice semknutí a žijí pro svou rodinu a opět si uchovávají své hodnoty.

Ukazuje nám i existenci té nejkrajnější bídy v podobě žebráka, který nemá vůbec nic. Když ho hajný vidí, uvědomí si, že největší bohatství, které má, je jeho rodina.

Pán, který vlastní okolní lesy, pravděpodobně vládne nad celým krajem. Na kočáře má erb a podle popisu jeho kočáru s koňmi usuzujeme, že je bohatý a vlivný.

„Na bujných koních stříbro, na knoflíkách kočího zlato, na kočáře skvostný erb.“¹¹⁷

Je to hamižný muž, kterému jde jen o jeho blaho a na lidech v kraji mu vůbec nezáleží.

Črta *A moll* nám zase ukazuje těžký život sedláků. Muž se ženou zjara zasejí pole, přežene se bouře a celou úrodu jim zničí. Všichni se modlí ke svatému Václavu, aby je ochránil, avšak poté se přijdou podívat na pole a vše je splavené.

Zde se odráží i jakási lidská beznaděj. Lidé jsou tak malí a bezbranní vůči horským živlům a už jim nezbyvá nic jiného, než se obracet k bohu, který jim stejně nepomůže. Každý den může být jiný. Lidé v něm těžce zápasí o svoji existenci, a i když mají nějaké hospodářství či kus země, je velice těžké si ho udržet, protože hospodařit v tak nehostinném kraji je velká dřina.

Poslední črta *D moll* nám vypráví o starém krejčím, který se vydává do města na pouť. Jednomu malému dítěti upadne cukrátko, proto se dá do breku. Starý krejčí začíná přemýšlet o tom, jak to na světě chodí. Přemítá také o tom, že má poslední dobou smůlu a že jeho dcera čeká nemanželské dítě a její hoch od ní odešel. Uvidí na houpačce hochu s dívkou a chvíli trpí iluzí, že dotyčný je bývalý jeho dcery. V duchu přemýšlí, proč bůh dopustí to, že se zlí lidé mají dobře a dobří špatně. Poté mu soused zaplatí za zašitý kabát a on vysmlouvá pro svou ženu obraz sv. Ludmily, nakoupí cukrátko a nakonec potká Václavova otce, který mu oznámí, že syn přijde na námluvy. Vše se tak nakonec v dobré obrátí.

Z této povídky také doslova čiší motiv bídy a pochyb z budoucnosti a dalšího osudu v myšlenkách starého krejčího. Objevuje se zde i motiv nemanželského dítěte, které znamenalo pro dívku obzvlášť na venkově doživotní odvržení na okraj společnosti, protože taková dívka se už pravděpodobně nikdy nevdala. Postava krejčího je také ztělesněním ideálů. I když má období, kdy se topí v bahně, stejně nezapomíná na boha a uchovává si

---

¹¹⁷ ŠÍR, Josef. *Horské prameny*. Praha: Ústřední knihkupectví učitelstva českoslov. (Josef Rašín), 1904, s. 66.

svou víru a je až dojemné, jak usilovně hledá na pouti obraz Svaté Ludmily pro svou ženu. Nakonec příběh vyústí do šťastného konce, kdy se hoch k dívce vrátí a v celém kraji opět nastává jaro.

Všechny tři črty pojednávají o Podkrkonoší jako o chudém kraji, kde člověk každý den zápasí o živobytí. Šír nám ukazuje jednotlivé výjevy a obrazy z obyčejného a krušného života lesníka, malých hospodářů a starého krejčího v črtě třetí. Vyobrazuje stránku bídy a hamižnosti v Podkrkonoší. Všechny tři osudy také korespondují s přírodními obrazy, které jsou líčeny na začátku povídek.

Šírův vypravěč má v *Horských pramenech* pestrou škálu motivů z lidského života, které jsou příznačné nejen pro Podkrkonoší. Můžeme zmínit právě milostné vztahy, které se řeší i všude jinde na světě a zabývá se jimi ve třech svých povídkách. Dále nám předestírá i motivy, které jsou naopak pro Podkrkonoší charakteristické, jako tvrdý život tkalce či sedláka. V neposlední řadě nám vše podtrhuje pestrými obrazy horské krajiny, které nám buď vyobrazuje jako samostatné pohledy, nebo takové, které korespondují s životem člověka.

8 Závěr

Josef Šír ve svém Podkrkonoší využívá pestré krajinomalby. Výseče i panoramatické záběry tu stojí jako samostatné motivy, nebo takové, které přímo korespondují s osudy lidí v povídkách. Popis krajiny často směřuje k moderním impresionistickým směrům. V některých povídkách vypravěč mimo jiné používá přírodní motivy, které expresivně přirovnává k náladám postav. Tím vším se Šírovy prózy liší od próz K. V. Raisa, v nichž jsou popisy prostoru upozaděny.

Karel Václav Rais patří k předním realistickým autorům. Základními znaky a principy realismu jsou pravděpodobnost a věrohodnost. Prostředkem k dosažení uvedeného je typizace. Realistické romány a povídky tak představují výseky běžného reálného života obyčejných lidí, zástupců společenské skupiny, a dotýkají se zejména mezilidských a sociálních konfliktů.¹¹⁸ Děj je zasazen do běžného, všednodenního prostředí města či vesnice. V Raisových dílech se jedná o vesnické prostředí, zejména o drsný podhorský kraj na Hlinecku, kde vládne hlad a chudoba. Pohled na tento kraj a jeho zvláštnosti nám Raisův vypravěč zprostředkovává přes postavy, jež jsou zástupci obecných lidských vlastností, které se v Podkrkonoší profilyovaly právě kvůli nutnosti přežití v drsných podmínkách. Dokazuje, že zde žijí lidé, kteří danému prostředí podléhají, jsou sobečtí, pokrytečtí a jde jim jen o to, aby se sami měli dobře, ale zároveň jsou tu také pevné lidské charaktery s korunními vlastnostmi, které naopak dané prostředí ještě více podtrhuje. Tito lidé se nenechali zlomit okolní bídou a těžkým životem. Zobrazuje je v hlavních postavách svých povídek. Ty jsou zároveň i jeho prostorem, jeho Podkrkonoším. Ukazuje tento prostor přes typické i mimořádné vlastnosti lidí, kteří v něm žijí, a také skrze jejich těžké živobytí.

Oproti němu Šírovy povídky předkládají i jiný pohled na mezilidské vztahy. Zabývá se především vztahy milostnými, které jsou velice blízké oblíbené populárnější četbě. Ve třech povídkách se objevuje vztah muže a ženy, který je plný obtíží, avšak s dobrým koncem. Vztahy vždy končí šťastně s cílem vést harmonický rodinný život až do smrti.

---

¹¹⁸ ADAM, Robert. Karel V. Rais: Poslední radosti (1894). Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2017 s.6

Nalézáme zde i ony typické překážky, a to odlišný sociální původ, vztahu nepřející sousedy či rodiče s odlišným materiálním zázemím jako například v Nezlomných okovech. V Šírových povídkách se objevuje dvakrát hlavní hrdina, egocentrický muž, který chce být stále středem pozornosti a jenž se pro rodinný život nehodí.¹¹⁹ Vede nevyrovnaný vztah s hodnou a spořádanou dívkou, která nakonec prohlédne a vezme si dobrého muže, který jí zajistí spokojený život. Milostné scény jsou zde naznačeny velmi decentním způsobem.

Povídky se také snaží zprostředkovat určité etické poslání¹²⁰ například v povídce Žena dá protagonista nakonec přednost klidnému a šťastnému manželství před náhlým milostným vzplanutím a vypravěč nechá čtenáře nahlédnout do jeho svědomí. Šírovy postavy tedy často své hodnoty teprve hledají a musí k nim dospět přes životní osudy a zkušenosti.

Oba autoři však vyzdvihují manželskou lásku a v jejich povídkách jsou lidé, kteří i přestože žijí v době, kdy bylo důležité věno a majetkové poměry, se vzali z čisté lásky. Oba také prostřednictvím převážně vedlejších postav ukazují, že jsou v jejich Podkrkonoší i pokrytečtí a hamižní lidé, a proto předkládají obecnou pravdu, že čím jsou lidé bohatší, tím jsou také hamižnější a chtějí stále víc. Představují ale hlavně život chudých obyvatel tohoto kraje hospodařících na malých políčkách nebo u tkalcovských stavů, život plný těžké práce, život v podmínkách, kdy často nebylo téměř co do úst pro sebe ani pro své děti. Svou roli v tomto životě hrála i víra v boha, která ale mnohdy byla také poznamenána znaky pokrytectví.

Na obou souborech "horských" próz můžeme tedy sledovat, jak realistická tvůrčí metoda a venkovská próza, tvořená v jejím duchu, podtrhuje hlavně tradiční interpretaci základních etických hodnot. A to i v případě, že se její autor (zde Josef Šír) snaží do svých textů implementovat tvůrčí postupy, příznačné pro modernější umělecké směry.

---

¹¹⁹ MOCNÁ Dagmar, PETERKA Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004 s.86

¹²⁰ tamtéž s.87

Seznam použité literatury

Primární literatura:

RAIS, Karel Václav. *Horské kořeny*. Praha: Česká grafická unie a.s., 1927.

ŠÍR, Josef. *Horské prameny*. Praha: Ústřední knihkupectví učitelstva českoslov. (Josef Rašín), 1904.

Sekundární literatura:

ADAM, Robert. *Karel V. Rais: Poslední radosti (1894)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2017. ISBN 978-80-7294-801-7.

BACHELARD, Gaston. *Poetika prostoru*. Praha: Malvern, 2009. ISBN 978-8086702-61-2.

BÍLEK, Karol. *Literární pozůstalost – K. V. Rais*. Praha: Památník národního písmenictví, 1976.

BRABEC, Jiří a kol. *Dějiny české literatury III*. Praha: UČL ČSAV, 1961.

DVOŘÁK Jan. *Krkonoše a Podkrkonoší*. Trutnov: Muzeum Podkrkonoší, 1972.

FRIČ, Jan. *K. V. Rais*. Praha: F. Topič, 1922.

HAMAN Aleš. *Trvání v proměně*. Praha: ARSCI, 2010. ISBN 978-80-7420-011-3.

HLADKÝ, Martin. *Karel Václav Rais a Hlinecko*. Hradec Králové: Balustráda, 2009. ISBN 978-80-87172-04-9.

HODROVÁ, Daniela a kol. *Na okraji chaosu. Poetika literárního díla 20. století*. Praha: Torst, 2001. ISBN 80-7215-140-1.

HODROVÁ, Daniela a kol. *Poetika míst*. Praha: HqH, 1997. ISBN 80-86022-04-8.

KASAL, Václav. Předmluva. In: ŠÍR, Josef. *V horské škole*. Vrchlabí: Josef Krbal, 1937.

KŘIVÁNKOVÁ, Alena. *Ilustrované dějiny českého národa*. Praha: Československý spisovatel, 2011. ISBN 978-80-7459-035-1.

MALURA Jan a Martin TOMÁŠEK (eds.). *Krajina, vytváření prostoru v literatuře a výtvarném umění*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2012. ISBN:978-80-7464-176-3.

MERHAUT, Luboš a kol. *Lexikon české literatury*. Praha: Academia, 2008. ISBN 9788020015723.

MOCNÁ Dagmar, PETERKA Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X.

OPELÍK, Jiří a kol. *Lexikon české literatury*. Praha: Academia, 2000. ISBN 8020007083.

PRCHAL, Zdeněk, Martin HLADKÝ a Hana FRIEDRICHOVÁ. *Život a dílo Karla Václava Raise*. 1. vyd. Lázně Bělohrad: Městské kulturní středisko, 2006. ISBN 80-239-7925-6.

RAIS Karel Václav. *Ze vzpomínek I*. Praha: Česká grafická unie, 1922.

RAIS, Karel Václav. *Ze vzpomínek II*. Praha: Česká grafická unie, 1922.

RIMMON- KENANOVÁ, Slomith. *Poetika vyprávění*. Brno: Host – vydavatelství, s. r. o., 2001. ISBN 9788072940042.

ŠÍR, Josef a Podkrkonoší. *Ke 110. výročí narození podkrkonošského povídkáře a romanopisce Josefa Šíra*. Semily: Okresní knihovna, 1970.

VAŠÍČEK Zdeněk a Vladimír WOLF. *Krkonoše - Podkrkonoší*. Hradec Králové: Kruh, 1969.

Abstrakt:

Tato práce se zabývá zobrazením regionu Podkrkonoší v povídkách Karla Václava Raise a Josefa Šíra.

První kapitoly jsou zaměřeny na dobový kontext tvorby a životy obou autorů. Přibližují v nich tak dobu i kraj, kterým se oba inspirovali ve svých povídkách. Následné analýzy povídkových souborů *Horské kořeny* K.V.Raise a *Horské prameny* Josefa Šíra a jednotlivých postav a prostoru v nich nám pomáhají odkrýt specifika kraje a jeho odlišného pojetí zobrazení u obou autorů a také postupy, které jsou pro toto zobrazení příznačné. Během samotných analýz částečně přihlížíme k sekundární odborné literatuře. V závěru poté dochází ke srovnání postupů obou autorů a shrnutí motivů, které se během analýzy objevily.

Abstract:

This thesis deals with the display of the region Podkrkonoší in the compilation of short stories of Karel Václav Rais and Josef Šír.

First few chapters are focused on the contemporary context of creation and lives of both authors. They introduce both the period and the region, which inspired them both in their short stories. The following analyses of the compilations of short stories *Horské kořeny* of K. V. Rais and *Horské prameny* of Josef Šír and individual characters and space in them, help us expose the specifics of the region and its different concept of display of both authors and also the procedures, which are typical for these displays. During the analyses themselves we also take into account the secondary professional literature. In the conclusion is the comparison of procedures of both authors and the summary of the motives, which appeared during the analysis.

